

N:o 1.

Ank. till Riksd. Kansli den 22 April 1882. kl. 1 e. m.

Riksdagens Särskilda Utskotts Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts till Utskottet remitterade nådiga Proposition med förslag till förordning rörande Lapparne i de förenade konungarikena Sverige och Norge.

Den lagstiftning, hvilken för närvarande gäller angående de förhållanden, som den nu föreslagna författningen afser att ordna, innehålles i första bihanget eller codicillen till den mellan konungarikena Sverige och Norge den 7/18 Oktober 1751 afslutade gränsetraktat. I denna codicill förklarades Lapparne i Sverige och Norge berättigade att årligen med sina renar flytta öfver gränsen in i det andra riket samt att der begagna land och strand till underhåll för sig sjelfve och sina renar; och upptogos uti densamma derjemte de särskilda föreskrifter, hvilka de kontraherande makterna, till närmare bestämmande och reglerande af den medgifna rättigheten, funno vara af nöden.

Stadgandena i nämnda codicill äro i sina vigtigaste punkter lika korta som obestämda; särskildt gäller detta i fråga om beskaffenheten och omfånget af den Lapparne för deras renar tillagda betesrätt. Detta förhållande har antagligen icke under tiden närmast efter fördraget medfört någon känbar olägenhet. Tillräckligt utrymme fans den tiden i båda rikena, för att Lappen utan att råka i kollision med någon annans intresse skulle kunna idka sin näring. Men i den mån jordbruket vunnit utbredning inom den nordligaste delen af den skandinaviska halfön, har det blifvit en ständig tvistefråga, i hvilken utsträckning Lapparne

egde att för sina djur tillgodogöra sig enskildes mark. Särskildt har denna fråga inom Tromsö amt i Norge vållat alltjemt förnyade stridigheter. För sina skiljaktiga intressen hafva jordegaren och nomaden hvar för sig åberopat codicillens bestämmelser; och hvad de, en hvar i god tro, ansett vara sin lagliga rätt hafva de ihärdigt — mången gång med våldsamma medel — sökt att försvara. För den jordbrukande befolkningen har en särskild anledning till missnöje legat i svårigheten att på laglig väg bereda sig ersättning för skada, som af Lapparnes renar förorsakats.

Vid nu antydda förhållanden, om hvilka bilagorna till den Kongl. propositionen lemna närmare kännedom, har behofvet af en ny lagstiftning uti ämnet sedan länge gjort sig gällande och blifvit såväl af de förenade rikenas regering som ock af Sveriges Riksdag och Norges Storting erkändt. Redan 1843 förordnades en komité af två svenske och två norske män med uppdrag att taga i öfvervägande och ingifva förslag angående de ändringar i öfvermålde codicill och tillägg dertill, som kunde finnas nödiga. Denna komité sammanträdde i Pite den 14 Februari 1844. Efter att hafva vid besök i de svenska lappmarkerna hållit förhör med Lappar och andra om lappväsendet kunniga personer samt såväl härigenom som ock genom infordrade upplysningar från kronobetjeningen och presterskapet i de trakter, der Lappar uppehölo sig, sökt vinna kännedom om de olika förhållandena å olika orter, afgaf komitén, hvilken icke fann codicillen egnad att bilda det formella underlaget för den påkallade nya lagstiftningen, den 25 Juni 1844 underdånigt förslag till ny förordning under benämning af »åtskilliga stadganden rörande Lapparne och Fjellfinnarne i de förenade rikena Sverige och Norge». Detta förslag blef dock icke öfverlemnadt till Riksdagens och Stortingets antagande, dertill orsaken väl hufvudsakligen var att söka i den meningsskiljaktighet, som i väsentliga punkter, särskildt just i fråga om vidsträcktheten af den betesrätt, som borde Lapparne tillerkännas, förefunnits mellan komiténs svenska och dess norska medlemmar. Sedermera afgaf Norska Regeringen den 18 Juli 1862 ett nytt förslag till författning, hufvudsakligen en bearbetning af det förra, med iakttagande af åtskilliga deremot framställda anmärkningar. Då emellertid såväl från svensk sida betänkligheter mot detta förslag framställdes, som ock i Norge skiljaktiga meningar förspordes om beskaffenheten af de åtgärder, hvilka lämpligast borde i saken vidtagas, förordnade Kongl. Maj:t den 29 Maj 1866 ytterligare en komité, bestående af tre män från hvartera riket. Dessa komiterade sammanträdde i Tromsö den 8 Juli nämnda år samt utarbetade, efter det de besökt en stor del af de trakter

i granskapet, der Lapparne för tillfället befunno sig, och hållit förhör med såväl dem som den jordbrukande befolkningen, ett "förslag till förordning rörande Lapparne i de förenade konungarikena Sverige och Norge", hvilket den 23 Mars 1867 till Kongl. Maj:t öfverlemnades. Sedan Högsta Domstolen samt Norska Regeringen deröfver afgifvit infortrade yttranden och förslaget i anledning af deremot framställda anmärkningar blifvit i vissa delar omarbetadt, öfverlemnades det af Kongl. Maj:t i det skick, detsamma efter denna omarbetning erhållit, år 1871 till Riksdagens och Storthingets antagande. Ifrågavarande förslag tillstyrktes af Riksdagens Lag-Utskott, dock med vissa ändringar, af hvilka den viktigaste afsåg dess 28 §, hvilken innehöll bestämmelser om tiden för förordningens gällande kraft. Kamrarne stannade emellertid vid pröfningen i skiljaktiga beslut, hvilka icke kunde sammanjemkas. Första Kammaren antog nemligen förslaget med de af Lag-Utskottet tillstyrkta ändringar; Andra Kammaren deremot, i betraktande hufvudsakligen deraf, att de i Norge då pågående arbetena till uppdragande af gränser för de i förslaget omförmälda distrikt ej vid den tiden så långt framskridit, att deraf kunde med någon visshet slutas, huruledes den föreslagna lagen komme att i verkligheten slå sig ut, förklarade sig ej kunna för det dåvarande bifalla den Kongl. propositionen. Frågan hade alltså för den riksdagen förfallit, och förslaget kom, vid den utgång, saken inom Riksdagen erhållit, icke under behandling i Storthinget.

I underdånig Indstilling den 13 Juni 1879 förordade emellertid Norska Regeringen återupptagande af förhandlingarna om en förordning i ämnet samt afgaf i sammanhang härmed ett, i hufvudsaklig anslutning till det senast omförmälda, affattadt förslag. Detta blef för underdånigt utlåtandes afgifvande remitteradt till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Norrbottens, Vesterbottens och Jemtlands län likasom ock till behandling i Högsta Domstolen hänvisadt. Sedan såväl omförmälde Kongl. Maj:ts Befallningshafvande som ock Högsta Domstolen med utlåtanden inkommit samt förslaget, i anledning af de uti dessa framställda anmärkningar, blifvit öfversedt och i vissa delar ändradt, infortrade Kongl. Maj:t Norska Regeringens yttrande öfver de vidtagna förändringarna och blef, sedan sådant yttrande afgifvits, förslaget yttermera i vissa punkter jemkadt. I den form, detta förslag härigenom slutligen erhållit, har det nu blifvit till Riksdagen öfverlemnadt.

Då den handling, hvori den i ämnet nu gällande lagstiftningen innehålles, är mindre allmänt tillgänglig, men kändedom om densamma

är för bedömande af den nu ifrågasatta lagstiftningen oundgänglig, torde Utskottet böra här låta aftrycka

dels de artiklar af sjelfva traktaten, som hänföra sig till den omförmälda codicillen, nemligen

Art. III.

»Ingenthera Cronorne skal nu eller framdeles tilägna sig någon skatt och upbörd eller annan rättighet, af hvad egenskap then och vara må, in öfver Gräntsen, hvarken i följe af Stettinske fördraget, eller någre andra för thetta gjorde öfverenskommelser, men som ömse sidors Lappar behöfva begge Rikens Land til theras Rendjurs uppehälle; så har man i anseende til them öfverenskommit om sådane inrättningar, som uti thenna Gräntse-Tractats Förste Bihang eller Codecill innehålles.»

Art. VIII.

»Föregående Gräntse-Tractat, tillika med thess tilhörande bihang eller Codeciller, hvilka äro af lika kraft, som the uti thenna Tractat ord ifrån ord vore införde, skal af Theras Kongl. Maj:t, Kongl. Maj:t, ratificeras, och Ratificationerne vederbörligen här i Strömstad utväxlas inom fyra veckor, räknade från undertekningens dato, eller förr, om möjligt är.»

dels ock i dess helhet:

»Första Bihang eller Codecill till Gräntse-Tractaten emellan Konunga-Rikerne Sverige och Norige, Lappmännen beträffande.

På thet att Lapparnes vanliga öfverflyttningar, samt then therföre betalande leija och Jurisdictionen öfver the främmande Lappar under bemälte öfverflyttningstid, hädanefter icke må gifva någon anledning till oenighet och missförstånd, och man therjemte klarligen må kunna veta, hvilka hädanefter såsom Svenske eller Norske Lappar blifva at anse, samt huruledes med them uti alla tillfällen reciproce skall umgås, hafva the uti förestående Gräntse-Tractat nämde och här underteknade Commissarier om visse här tilhörande puncter förenat sig således, som följer:

§ 1.

Then sedan år 1742, och under thenna Gräntse-Commissions tid the privative Svenske Lappar, på visse ställen uti Norrlands Amt, pålagde nye Norrske Lappeskatt, och thet therigenom införde städjandet af Sommarland, samt thess öfverlämnande til bemälte Svenska Lappar emot årlig skatts erläggande, skal afskaffas och upphöra, såsom stridande emot en del af the nedanstående betingade Artielar, och bidragande til nya oricktigheter uti Lappväsendet, hvaremot sådan inrättning, som här nedanföre på sina ställen anföres, skal sättas i verket.

§ 2.

Ingen Lapp må hädanefter äga Skatte- eller Städjeland uti mera än et Rike, på thet all anledning til gemensamhet af undersätare och land hädanefter må kunna undvikas.

§ 3.

Til underrättelse för närvarande tid betingas, at allthenstund från Börje fiäll til Bonnäs fiäll, thet är, uti begynnelsen af Norrlands Amt och för Helge-lands Fögderi på then Norrska sidan, men för Ångermanlands och Umeå Lappmarker på Svenska sidan, Fjällryggen til Gränts är faststald, och man således på begge sidor therigenom mister the gamle Skatte-land och undersätare, som man hit intils thersammastädes inöfver Fiällryggen har haft; så skola the Lappar med theras Familier, som nu för tiden hafva Skatteland therstädes på then Svenska sidan af Gräntsen, anses för Svenska undersätare och höra samma sida til, oaktat af hvilken thera sidan the förut hafva byxlat Landet och til hvilken sida the theraf betalt skatt, lika som äfven the Lappar med theras Familier, som nu varande tid hafva gammalt byxel-land på Norrske sidan af Gräntsen thersammastädes, skola tilhöra Norige.

§ 4.

I fall någon Lapp för nu varande tid befinnes hafva et på båda sidor af Gräntsen liggande gammalt Svenskt eller Norskt Sommar Skatteland, thet är et sådant land, hvaraf för år 1742 til Sverige eller Norige skatt hafver blifvit betald, tå hafve han frihet at välja hvilken sidas undersätare han hädanefter vil vara, så framt han intet Winter-

skatteland på någonthera sidan äger. Hafver han Winter skatteland på någonthera sidan, then Svenska eller Norska, tilhöre tå then sidan, på hvilkens Territorio han sådant Winter skatteland äger.

§ 5.

I fall någon Lapp på then sträckningen emellan Bonnes fiäll och Halde, hvarest Kautokeino Gränts begynnes, thet är på then Norska sidan för hela Saltens, Senjens och en del af Tromsöns Fögderier uti Norlands Amt, men på then Svenske sidan för hela Pitheå och Luleå samt en del af Torneå Lappmarker, befinnes hafva et sådant Sommar skatteland på Norska sidan af Gräntsen, hvaraf för år 1742 skatt til Norige hafver varit betald, men theremot att äga Winter skatteland på Svenska sidan af Gräntsen, tå hafve han frihet at välja antingen han hädanefter vil vara Svensk eller Norsk undersåtare, tå han sedermera behåller thet Skatteland han hafver på samma sida om Gräntsen, men mister thet Skatteland han hafver haft på then andra sidan om Gräntsen.

§ 6.

På thet man må kunna veta, hvilke äro Svenske eller Norske undersåtare, skal thet uti förestående 4:de och 5:te §§ omörde Lapparnes frie val ske uti the Committerades närvaro vid Rör-läggningen, så snart som möjligt är, utan hinder, låckande eller tubbande, mutors och skänkars gifvande, ej heller medelst löfte af en lindrigare skatt, eller eljest på hvad sätt thet vara må och af private Jordägare eller andre på någonthera sidan försökas kunde, utan komma the att äga et aldeles fritt och otvungit val.

§ 7.

The Lappar, som således hädanefter, sedan thenna Convention är i verket stäld, befinnas hafva både Sommar- och Winter-Skatteland, eller allenast enthera delen, nemligen, antingen Sommar- eller Winter-Skatteland på then Svenska sidan af Gräntsen, skola med theras Famille, thet är barn eller the som äro i barns ställe, såsom fosterbarn och släktingar uti et och samma matlag, likaledes tienare och Husmän, anses för Svenske undersåtare.

Thet samma är ock at förstå om the Lappar med theas Familie, som hafva et gammalt böxel-land på Norske sidan af Gräntsen, hvarmedelst man hädanefter kan åtskilja, hvilken sidas undersåte han är, sedan ingen Lapp får äga Skatte- eller böxel-land på begge sidor, ej heller annorlunda kunna komma ther til än som i thenna Convention föreskrifvit står.

§ 8.

I fall någon Svensk Lapp gifter sig med en Norsk Lappehustru, som uti Norige har sit eget Skatteland eller flera Renar än han, hafve han frihet, utan något hinder eller afgift af thess egendom, at blifva en Norsk Lapp, tå han sig therom hos Svenska fogden anmäler, och bevislig gör en sådan dess beskaffenhet, hvaruppå Fogden sedermera har at lämna honom thess skrifteliga tilstånd til öfverflyttningen och thet samma uti upbördsboken at antekna, samt honom ifrån Svenska Skatten at utesluta.

Således förhålles vice versa med en Norsk Lapp uti lika tilfälle. Uti andra omständigheter följe Hustrun Mannen.

§ 9.

I Fall en Lapp vil öfvergifva sit land och blifva et annat Rikes undersåte, förhålles med honom, som med andre Svenske och Norske undersåtare uti lika tilfallen, nemligen, han betale tijonde och siette penningen af hvad han äger, til then sidan, hvarifrån han vil flytta, samt hafve bevis med sig til then sidan thit han flytta vil, at afgiften riktigt är erlagd och undfådt tilstånd til afflyttningen.

§ 10.

Althenstund Lapparne behöfva begge Rikens land, skal thet them, efter gammal sedvana, vara tillåtit Höst och Vår at flytta med theas Renhjordar öfver Gräntsen in uti et annat Rike, och hädanefter, såsom tilförene, lika med landets undersåtare, undantagande på sådana ställen, som här nedanföre anföres, få betjena sig af land och strand til underhåll för theas djur och sig sielfva, tå the vänligen skola emottagas, beskyddas och hjälpas til rätta, äfven uti Krigstider, hvilka uti Lappväsendet aldeles ingen förändring skola göra, och aldraminst skola the främmande Lappar varda exponerade för plundring eller något slags

tvång eller öfvervåld, som krigstiderna medbringa, utan alltid blifva såsom egne undersåtare ansedde och handterade, på hvilken sida the tå sig såsom främmande uppehålla.

§ 11.

Ingen Lapp, som behöfver at flytta med sina djur öfver Gräntsen, må uti krigstider begå någon fiendtelig gjerning. Beträdes han dermed, förhålles icke med honom efter krigsbruk, utan han straffas på lika sätt, som om hans missgjerning vore uti fredlig tid begången.

§ 12.

Hvarest på Norska sidan äro fredlyste Skälfång och fågelduns samlande, som på Norska kallas Kobbeweide, Fugle och Dunwär, för hvilka vissa undersåtare årlig skatt betala, skall thet under sådant straff, som Norske Lagen för Norske undersåtare stadgar, vara the Svenska Lapparne förbudit, at ther bruka något skytterie, eller at på annat sätt skada gjöra. På alla andra ställen blifver them sådant och alt annat skytterie och fiskeri lika med Norske undersåtare tillåtit. Äfven njuta the Norske Lappar en sådan frihet uti Lappmarken på then Svenska sidan.

§ 13.

The Svenske Lappar, som väl flytta öfver Gräntsen med theas djur in på Norsk grund, men dock icke komma till Hafvet eller Fjordarne och therstädes något Fiskeri eller Skälskytteri bruka, betala uti leija för hvar tjugonde djur, som i theas följe är, stort eller litet, af begge kön, undantagandes the kalfvar, som samma Vår äro födde, hvilka icke räknas, en Skilling Dansk eller en Svensk Styfver i Kopparmynt, mera icke. Men bruka the Fiskeri eller Skälskytteri uti Hafvet eller Fjordarne på Norske sidan, betale tå för hvar tjugonde djur dubbelt så mycket, som ofvan är förnämt, nemligen två Skilling Danske eller två Svenska Styfver i Kopparmynt, samma års Vår-kalfvar oberäknade. Mera må af the Svenske Lappar icke tagas, under hvad namn eller sken thet vara vill, ej heller må the med något personligt arbete eller tienstgörande beläggas.

§ 14.

The Norske Lappar, som om Hösten flytta med theas djur öfver Gräntsen in på Svenska sidan, betala för hvart tjugonde djur, som the med sig hafva, stort eller litet, af begge könen, samma års Vår-kalfvar med inberäknade, två Skilling Dansk, eller två Styfver Svenske i Kopparmynt, allthenstund bemelte Lappar therstädes then längsta tiden af året förblifva, och Vår-kalfvarna på then tiden samma underhåll, som the andra Djuren, behöfva. Vilja the tillika idka fiske och skytteri i Lappmarken, betale tå dubbelt så mycket, nemligen fyra Styfver i Kopparmynt, eller fyra Skilling Danske. Mera må af the Norske Lappar icke tagas, ej heller må the med något personligt arbete ellerienstgjörande beläggas, under hvad namn eller sken thet nämnas kan.

§ 15.

Uti hvart district, hvarest öfverflyttande Lappar äro, skal förordnas en Lappe-Länsman och tvänne Nämdemän, som för theas öfverflyttningar intet skola betala.

§ 16.

Lapp-Länsmannen och Nämdemännen skola reciproce besörja at the öfverflyttande Lappar för theas djur njuta tilräckeligt underhåll, dock så att Lappen sielf, som för Landet skattar, icke af främmande Lappar uttränges och lider brist. För then orsaken skull skola Lapparnes Länsman och Nämdemän väl känna beskaffenheten af Skatte-landen på theas sida, samt veta antal på the djur, som then Lappen äger, hvilken skattar för Landet, på thet främmande Lappar, om så behöfves och begäres, til beqvämlige ställen må kunna anvisas. Å ömse sidor skola the främmande Lappar noga ackta sig, at the icke under theas flyttningar gjöra Landets egne invånare någon skada, hvarken Vinter eller Sommar på Skog, Åker och Äng, Multebärs- eller Hjortron-Myror eller något annat, vid Laga plikt, och bör skadan ersättas efter mätis-manna ordom.

§ 17.

Förr än någon Lapp, Svensk eller Norsk, med sine djur flyttar öfver Gräntsen, skal han för sin egen Lappe-Länsman och Nämdemän

angifva antalet på the djur, som i hans följe äro, thet är så väl på hans egne som på hans barns, tienares och husmäns, samt lejjan til bemälte Länsman lefverera, emot bevis så väl på angifvandet, som för lejjan. Äfven skal han tå straxt angifva sig, om han vil idka fiske och skytteri, hvarefter lejjan kommer at proportioneras och betalas, samt på angifvelsen och beviset at anteknas. Med thetta ofvannämnda bevis passerar han sedan utan hinder och vidare tital, fram och tillbaka.

§ 18.

Förr än Lappe-Länsmännerne med theras Lappar flytta öfver Gräntsen, skola the tilställa then andra sidans Lapp-Länsman en af them och Nämдемännerne underskrefven specificerad förteckning på the Skatte-Lappar och djur af theras district, som samma år vilja flytta öfver Gräntsen, tå the tillika lejan til bemelte Lappe-Länsman lefverera emot bevis på förbemälte förteckning och betalning. I brist af Lappe-Länsmän, som bemälte förteckning och betalning af then främmande sedan kan emottaga, skal then eller the som lejjan tilkommer, afsända en Fullmäktig, som på et så bekvämligt ställe, som möjligt är, skal uppehålla sig, nemligen uti närmast intill Gräntsen liggande Lappe-Sokn på Svenska sidan, och på then Norska sidan uti en af the närmaste innan fiordar och på fasta landet.

§ 19.

Lapparne skola, om thet åstundas, hvart år en gång för alla och icke oftare på then sidans Territorio, som lejan tilhörer, för bemälte sidas Lappe-Länsman, eller hvem ägaren af lejjan thertil skrifteligen committerar, vara förpliktade at framvisa alla the djur, som uti theras följe äro, och at låta räkna the samma til bevis på riktigheten af theras angifvande. Neka the sådant, eller bemälte personer med ord eller gjerning illa bemöta, böte en Svensk allenast för sin motsträfvighet, Tålf Daler Silfvermynt, och en Norsk Lapp Fyra Riksdaler Danske, hälften til bemälte oförrättade personer och then andra hälften til Konungen. För hvar gång sådan förseelse sker, fördubblas straffet.

Förgriper Lappen sig på bemälte personer vidare, än at thet til simpel upstudsighet kan räknas, straffes han thesutom therföre efter Lagen.

§ 20.

I fall någon Lapp, Svensk eller Norsk, befinnes hafva falskeligen angifvit antalet på sina djur, så at han hafver Tjugu djur flere eller theröfver än han anmält, betale han för hvar tjugonde djur uti hela flocken, tvänne gånger så mycket, som ofvan förmält är. Beträdes han andra gången med sådan oriktighet, betale dubbelt så mycket, som första gången. Tredje gången dubbelt så mycket som andra gången, och så vidare, så at straffet för hvar gång fördubblas, hvaraf angifvaren tager hälften och andra hälften tilfaller then, som lejan tilhör. Tå ingen annan angifvare är, behåller ägaren af lejan altsammans.

§ 21.

I fall Lapp-Länsmännen eller Nämde männen befinnas hafva colluderat med Lapparne uti theas oriktiga angifvande, eller theas egen förteckning förfalskat och något innehållit af then leja, som the upburit, plikte första gången tre gånger så mycket, som vederbörande therigenom blifvit eller kunnat blifva besvekne, hälften til angifvaren, och andra hälften til then eller them, som lejan tilhör.

Andra gången sättes the ifrån theas embete och straffes som tjufvar.

§ 22.

Tå någon tvistighet yppas emellan Lappar ifrån en och samma sida, antingen angående theas öfverflyttningar och stället, hvarest the under theas öfverflyttningstid prätendera at uppehålla sig, eller om bortkomne Renar, slagsmål, små skuldfordringar, som icke stiga öfver Tålf Daler Silfvermynt eller Fyra Riksdaler Danske, alle arfskiften efter the afdöde eller andre små saker, Lappväsendet in specie och Lapparnes sedvanor beträffande, skola sådane saker, tå the icke kunna förlikas, af samma sidas Lappe-Länsmän och hans tvenne Nämde män straxt afgjöras, och så framt vederbörande til Härads-Rätten icke vilja vädja, ther samma städes exequeras, utan afseende på hvilkens Territorio factum är passerat eller saken påtald. Men äro sådane saker emellan parter af åtskild nation, eller emellan en Svensk och Norsk Lapp, tå tilkommer, utan hänseende til Jus territorii, kärändens Länsmän och Nämde män at straxt theruti döma, och Domen, tå theremot ej apelleras, at exequera; Dock

således, at Rätten tillika med tvänne Nämde män ifrån Svarandens sida besättes, och at Läns mannen å samma sida, såsom thes försvar och ombud, skal vara berättigad at vara tilstades, om så åstundas, altsammans utan betalning för bemälte Betjente uti begge fallen. När en af parterne med thenna Lapperätts förrättning är missnögd och med saken vil gå vidare, skal apellationen ske til then Häradsrätt eller Bögderätt, hvar est factum är begångit, eller i fall af Arfskiften, ther then döde i lifstiden hänhört.

§ 23.

Alle andre saker emellan Lappar, antingen af en och samma nation eller af olika Nation, höra til the vanlige Bögde eller Härads-Rätter, samt angifvas, dömas och, i fall the icke til högre Rätt instämmas, ther samastades exequeras, alt på thet Territorio, hvaräst gjerningen är skedd, allenast med then åtskilnad, som i nästföregående § är anfördt, nämligen, at tå en af parterne är en främmande undersäte, eller factum på en främmande undersäte eller thes egendom begångit, skal uti Rätten tagas tvenne Nämde män ifrån then främmande sidan, hvilka på alt sätt skola hafva samma anseende, rätt och myndighet, som the öfrige Nämde männen, och skal then främmande Lappe-Läns mannen vara berättigad at ther vid vara tilstades, såsom försvar och Fullmäktig för then parten, som är af samma sida. När bevisligt är, at berörde tvenne främmande Nämde män äro lagligen tillsagde til Bisittare uti en sådan Rätt, och the dock icke infinna sig, kan i theras ställe tvenne andra förnuftige och ärlige Lappar ifrån samma sida antagas. Kunna sådane icke erhållas, förblifver thet vid then vanliga Nämde n, och skal tå Domen på stället afkunnas, och Acten ther öfver gifvas vederbörande, som äro tilstades ifrån then främmande sidan, antingen Lappe-Läns mannen, eller Nämde männen, uti vitnens närvaro eller emot theras bevis, utan betalning, på thet man på samma sida kan veta, huru Rätten handhafves.

Förser sig någon Domare emot någon af the uti thenna Convention föreskrefne Stadgar, hafve han förbrutit sit Embete.

§ 24.

Vederbörande ifrån then främmande sidan, så väl parter som vitnen, skola, när the lagligen äro kallade och stämde, vara pliktiga at möta för thenna combinerade Rätt och svara til saken, eller at aflägga theras vitnesmål. Comparerar then svarande icke, ej låter thes ous-

gängeliga förfall och hinder vid Rätten, til samma tid han instämd är, anmäla och bevisa, och dock bevisligt finnes, at han lagligen är stämd, förfäres likafult med saken, som om han verkligen vore tilstädes, tå efter klagomålet eller stämningen och the förevarande bevis Domen afsäges och exequeres. Kan Svaranden vid nästföljande Ting bevisligt gjöra thes förfall, både at icke sielf hafva kunnat infinna sig, ej eller kunnat thet samma Rätten kundgjöra å then dag han sielf vid Rätten comparera bordt, så får saken åter uptagas och afdömas. Men uteblifva vitnen ifrån första Tinget, och saken utom them ej kan upplysas, tå får saken uppskjutas til nästa Ting, och plikte vitne, som förfallelost uteblifvit, Tre Daler Silfvermynt eller En Riksdaler Dansk för uteblifvandet, til then Krona, hvilkens undersåte thet är.

§ 25.

Ingen Execution eller utpantning, undantagandes efter the Domar, som Lappe-Rätten enligt 22 § äger at afsäga och exequera, må uti någon främmande Lapps bo företagas, så framt icke skriftelig Dom upvises, och bevis för then utmätte betalningen til then Lappen, uti hvilkens bo executionen eller utpantningen företages, genast på stället aflefvereras. Förser sig någon häremot, straffes som för våldsvärkan.

§ 26.

Rymmer någon Lapp för begången lifssak öfver thet Rikets Gräntsor, hvarest gärningen är begången, förhålles med honom, som med andre Svenske eller Norske undersåtare uti lika fall.

§ 27.

Alla Lappsaker skola på slätt och ostämplat Papper afhandlas och beskrifvas, tå en främmande Lapp i saken är intresserad.

§ 28.

Inbyggarne uti Utsjocki, som nu igenom Gräntsens förening äro blefne privative Svenske undersåtare, skola på alt sätt handeln beträffande, så väl med landets producter, som med the varor, som bringas til landet, blifva behandlade lika med the Kongl. Norske undersåtarne

ther i Landet, och lika med them til godo njuta så väl then nu varande, som then hädanefter til utgifvande, Octroy och annan handels inrättning, så at, hvad the til Norske Köpmännen öfverbringa, skal them efter Octroyen blifva betalt, och likaledes efter Octroyspriset uplåtit, hvad the sig tilhandla vilja; men dock skal Compagniet ej vara förbundet at gifva these Svenske undersåtare then Credit, som thet i visse tilfällen, i följe af Octroyen, böra gifva the Norske.

§ 29.

Alla vederbörande Kongl. Betjente å båda sidor, särdeles Landshöfdingar och Amtmännen, skola fliteligen efterforska, huruledes the främmande Lappar blifva medhandlade och troligen besörja, at them vederfares hvad rätt är och the efter thenna Convention böra njuta. I lika måtto skola the, när the landet igenomresa, och, på Embetets vägnar, besöka, tidigt låta samme Lappar veta, på hvilken tid och ställe the komma uti theras granskap, på thet the, i fall the hafva något at klaga, personligen hos them måge kunna infinna sig och theras åliggande andraga.

§ 30.

Ändteligen finner man nödigt at härvid förklara, thet these här ofvanföre stipulerade öfverflyttningar, med the theraf dependerande inrättningar, ingalunda således äro at förstå, som skulle Konungarikerna Sverige och Norge therigenom någon Jurisdiction eller annan rättighet, af hvad namn then vara må, in öfver Gräntsen i thet andra Riket til-erkännas, men allenast såsom en tolerance och reciproque foglighet, hvilken icke väl kan umbäras, så framt annars Lapparne på båda sidor skola blifva vid makt och in politicis hållas uti tilbörig skick och ordning. Altså blifver then uti then upprättade Gräntse-Tractaten öfverenskomne Gräntselinea, så väl i anseende til Lapparne och theras districter, som i öfrigit beträffande the andre Svenske och Norske undersåtare och theras districter, aldeles vid sin fulla kraft, så at hvarken tidsens ålder, vederbörande betjentes och undersåtares försummelse, collusioner och ingrep eller någon häfd och bruk inöfver samma gränts, then blifve så gammal samt af hvad art och beskaffenhet then vara må, häruti någon förändring skal eller kan göra, men hvart Rike skal hädanefter på sin sida om ofvannämde Gräntsor allena och utan intrång vara berättigat at

utöfva och behålla alla Regalia och jura Majestatis så väl uti andelige som verldslige saker.

Thetta Bihang til Gräntse-Tractaten skal uti alla sina puncter vara af samma kraft, som ofvanberörde Gräntse-Tractat sielf, aldeles såsom then ord ifrån ord theruti vore införd.

Til yttermera visso äro här af tvenne Exemplar författade, som af begge Theras Kongl. Maj:ts Kongl. Maj:ts Befullmäktigade Gräntse-Commissarier äro undertecknade och med theras vanliga Signeten bekräftade, som skedde i Strömstad år efter Christi Födelse thet Et Tusende Sjuhundra Femtijonde Första then 21 September

2 October.

J. Mauritz Klinckowström.
(L. S.)

J. Mangelsen.
(L. S.)

Den fråga, som vid jemförelse mellan denna codicill och den nu föreslagna lagen först framställer sig, är den, huruvida den sistnämnda uteslutande afser samma förhållanden som den förra. Att codicillen allenast åsyftar att bestämma de förhållanden, hvilka stå i samband med Lapparnes flyttningar öfver riksgränsen, framgår oförtydbart såväl af dess egenskap att vara ett statsfördrag som ock af de ordalag, hvori dess bestämmelser äro affattade. Frågan om den rättsliga ställning, hvilken må tillkomma Lapparne inom deras eget hemland, ligger utom dess område. Huruvida icke det nu framställda förslaget afser ej allenast att blifva en lag i det ämne som codicillen afhandlar, utan ock att bestämma det mått af rättigheter, som Lapparne hädanefter skola inom hemlandet tillgodonjuta, kan deremot förefalla tvifvelaktigt. Förslaget utgifver sig, jemlikt rubriken, såsom förslag till en förordning rörande Lapparne i de förenade konungarikena. Rubriken häntyder alltså på en lagstiftning angående Lapparnes rättsliga ställning i allmänhet, oafsedt om de flytta med sina hjordar utom riket; och förslaget innehåller ej heller någon bestämmelse, som direkt motsäger denna rubrikens allmänna hållning. Under förhandlingarna vid 1871 års riksdag angående det då framställda förslaget uttalade emellertid dåvarande Justitiestatsministern uttryckligen, att de rent svenska förhållandena icke gjorts till föremål för lagens bestämmelser. Hvad Kongl. Maj:t med sin till sistnämnda Riksdag aflåtna proposition afsett, torde genom detta yttrande vara satt utom allt tvifvel.

Att Kongl. Maj:t i sin framställning till nu pågående riksmöte åsyftat en mera vidtgående lagstiftning, kan svårligen antagas.

Utskottet har därför att tillse, huruvida den nu föreslagna lagen uti lappväsendets internationella frågor gifver något mera betryggande än codicillen. Vid denna pröfning kommer Utskottet att egentligen taga i betraktande förslaget väsentligaste bestämmelser. Skulle dessa finnas tillfredsställande, lär en någon synnerlig vikt ej böra tillmätas möjliga betänkligheter mot lämpligheten utaf en eller annan bestämmelse af jemförelsevis underordnad betydelse. Den omfattande förberedande behandling, som förslaget undergått, utvisar nemligen, att intet stadgande i detsamma influtit utan efter noggrant och omsorgsfullt öfvervägande, samt ingifver tillit dertill, att förslaget i de delar, hvilka ej kunna sägas vara af principiell natur, träffat en, med hänsyn till ämnets beskaffenhet och särskildt svårigheterna vid en internationel lagstiftning, tillfredsställande lösning.

Den bestämmelse, som närmast påkallar uppmärksamhet, är stadgandet i 3 §, att Lapparne skola vara berättigade att uppehålla sig å de trakter, hvilka hvartera rikets Lappar efter gammal sedvana hitintills hafva besökt. Härmed är sagdt, *å hvilka orter* inom ena riket det skall vara Lapparne från det andra tillåtet att idka sin näring.

Man har förmenat, att detta stadgande innebure en orättvisa emot Lapparne. Genom codicillen, har man sagt, tillerkändes dem en ovilkorlig rätt att för framtiden till underhåll för sina djur och sig sjelfva använda all den mark, som å fördragets tid stod dem öppen, och hvilken framgent vore för dem behöflig. Deras behof af båda rikenas land vore nemligen i 3 artikeln af sjelfva traktaten erkänt såsom en verklig rättsgrund. Men der lagstiftaren erkänt ett visst behof såsom grund för en viss rätt, der måste han också antagas hafva velat, att, så långt det behofvet sträckte sig, så långt skulle ock rättigheten gå. En annan mening kunde man ej hos honom förmoda, med mindre han uttryckligen föreskrifvit, att behofvet finge allenast vilkorligt eller med inskränkning tillgodoses. Något stadgande i dylik rigtning skulle emellertid icke finnas i codicillen. Tvärtom vunne det antagande, som omedelbart framginge af 3 artikeln i traktaten, en uttrycklig bekräftelse i codicillens 10

§. Lapparne från ena riket skulle, enligt denna, ega att *lika med* det andra rikets egna undersåtar betjena sig af land och strand. Att staten eller den enskilde kunde i någotdera riket till jordbrukets befrämjande eller för annat ändamål vidtaga åtgärder, ledande till inskränkning eller hinder i begagnandet af sådana delar utaf det vid nämnda tidpunkt af Lappen ensamt eller gemensamt med den bofasta invånaren nyttjade område, som måste anses vara för honom fortfarande behöfliga, vore derföre i codicillen lika litet förutsatt som att den bofasta befolkningens rätt, sådan den då stod, borde vika för nomadens. I strid mot hvad sålunda vore i codicillen stadgadt hade emellertid jordbruket under tiden efter traktatens afslutande intagit och gjort för Lappen obrukbara vidlyftiga sträckor af de områden, der han å fördragets tid betade sina renar, och af hvilka han för sin närings bedrivande varit i ett verkligt behof. De trakter, hvilka hvardera rikets Lappar efter gammal sedvana *hitintills* hade besökt, utgjorde allenast en ringa del af det område, der codicillen gifvit dem rätt att vistas. Förslagets anförda stadgande innefattade sanktion å en sedan traktatens tid försiggången orättmätig inkräkning; och den nya lagen vore dermed byggd på en orättvis grund.

Denna uppfattning, hvilken blifvit framställd under förslagets förberedande granskning, innan detsamma till Riksdagen öfverlemnades, och som jemväl inom Utskottet låtit sig förnimma, kan Utskottet icke biträda. Obestriddigt är, att Lappens behof af båda rikenas land erkännes såsom grund för hans rätt såväl i tredje artikeln af sjelfva traktaten som ock i 10 § af codicillen. — Likaledes må medgifvas, att, der ett visst behof erkänts grundlägga en rättighet, denna rättighet måste, der inskränkande bestämmelser saknas, anses sträcka sig lika långt som behofvet. Men det antagandet, att codicillen ej innehåller några dylika inskränkande stadganden, kan Utskottet icke godkänna.

Utskottet vill i detta hänseende närmast fästa uppmärksamheten på innehållet i codicillens 30 §. Lapparnes medgifna flyttningar be-tecknas der såsom en »tolerance och reciproque foglighet, hvilken icke väl kan umbäras». Dessa ordalag tyda ingalunda på en ovillkorlig be-fogenhet, i kraft af hvilken odlingens fortgång, i den mån den kunde lända Lapparne till förfång, skulle vara hämmad. Dessutom finnes i codicillen ett stadgande, som med erforderlig tydlighet gifver vid han-den, att den inflyttande Lappens behof af landet i kollisionsfall skulle stå tillbaka för de egna undersåtarnes. Detta stadgande finnes i dess 16 §. »Lapplänsmannen och Nämde-männen», heter det der, »skola reciproce besörja, at the öfverflyttande Lappar för theras djur njuta til-räckeligt underhåld, dock så at Lappen sielf, som för Landet skattar, icke

af främmande Lappar uttränges och lider brist. För then orsaken skull skola Lapparnes Länsman och Nämndmän väl känna beskaffenheten af Skatteländen på theas sida, samt veta antal på the djur, som then Lappen äger, hvilken skattar för Landet, på thet främmande Lappar, om så behöfves och begäres, til beqvämliga ställen må kunna anvisas.» *Detta stadgande synes vara otvetydigt. Med föreskriften, att den inländske Lappen ej må för den främmandes skull undanträngas eller lida brist, är sagdt, att båda rikenas Lappar må jemte hvarandra fritt begagna land och strand, men att, der båda icke kunna utan trängsel eller brist jemnsides idka sin näring, den främmande undersåten skall vika. Att meningen i den anförda bestämmelsen skulle vara den, att den inhemske Lappen egde vara oförkränt i sitt bruk af landet, allenast för så vidt detta bruk hölle sig inom de gränser, som det vid traktatens tid egde, är väl icke antagligt. Helt visst säger codicillen i sitt anförda stadgande, att den främmande Lappen skulle stå tillbaka äfven i det fall, då trängmål vållades deraf, att de inhemske Lapparnes hjordar efter codicillens tid förkofrades i antal och omfång. Men om så är, att codicillen sätter flyttlappens intresse efter den inhemske Lappens och tillstodder den senare att med den förres undanträngande utvidga sin näring, så torde ock dess mening i fråga om flyttlappens och den bofaste undersåten rättsliga förhållande vara dermed öfverensstämmande. Man kan ej antaga, att den rätt, som dömdes att träda tillbaka för den inhemske nomadens intresse, skulle erkänts såsom ett hinder för jordbrukets fria utveckling. Mot stadgandet i 16 § lärer väl det sväfvande och obestämda uttrycket »lika med» i 10 § ingenting förmå. Syftet med 10 § synes allenast hafva varit att i allmänna drag uttala ett erkännande af den medgifna rättighetens tillvaro, icke att mäta dess helgd och styrka för tänkbara kollisionfall. Meningen i 10 § synes därför vara den, att det skulle vara hvartdera rikets Lappar tillåtet att dädanefter såsom dittills begagna grannrikets land och strand i *likhet med* dettas egna undersåtar, d. v. s. *likasom om de vore* dess egna undersåtar. Oberoende således af sin främmande nationalitet skulle Lapparne från grannlandet ega att tillgodogöra sig det andra rikets naturliga förmåner. Något mera torde ej kunna inläggas i 10 §:s anförda bestämmelser.*

Men om alltså från *rättvisans* synpunkt ingen anmärkning med fog lärer kunna göras mot 3 §:s ifrågavarande stadgande, kan deremot väl sättas i fråga, om ej en för vinnande af det med den föreslagna lagen åsyftade ändamålet mera *lämplig* bestämmelse skulle i frågan om Lapparnes uppehållsorter kunnat gifvas. Klart är nemligen att, om det låte sig göra att hänvisa nomaden och den jordbrukande befolkningen till särskilda om-

råden, inom hvilka de hvar för sig egde att idka sina skiljaktiga näringsfång, dermed bästa sättet vore funnet att för framtiden, så vidt möjligt, förlika deras stridiga intressen. Vål kunde man af en dylik markens fördelning icke vänta, att alla kollisioner dem emellan skulle förebyggas; men den hufvudsakligaste grunden till de tvistigheter, som hittills egt rum, blefve naturligtvis undanröjd i och med det, att allt gemensamt bruk af marken upphörde. I Sverige har, såsom bekant, en dylik reglering blifvit inom Jemtlands län utförd och pågår inom Norrbottens och Vesterbottens läns Lappmarker. Det kunde fördensskull hafva varit önskligt, att förslaget till *allmänt* genomförande upptagit den tanke, hvilken sålunda redan delvis blifvit bragt i tillämpning.

Att förslaget så icke gjort, beror af giltiga grunder. Det har nemligen visat sig, att i Norge och särskildt inom Tromsö amt en sådan landets delning icke kunde verkställas, med mindre antingen nomadväsendet eller ock jordbruket skulle underkastas vidtgående inskränkningar. Skulle grunden för skiftet blifva den, att den mark, som i någon väsentlig mån syntes egnad för jordbruket, dertill förbehölles, medan Lappen hänvisades till de landsträckor, af hvilka odlingen icke kunde hemta något egentligt gagn, så blefve följden, att Lappen nästan fullständigt utträngdes från Norges hafskust och hufvudsakligen blefve hänvisad till de inre delarne af landet. Dessa egna sig emellertid, enligt de upplysningar som vunnits genom verkställd undersökning af betestrakterna i den nordligaste delen af Norge, icke att bilda en afskild lappmark. Visserligen finnas i det inre af landet, parallelt med riksgränsen, områden, hvilka, särdeles något längre fram på sommaren, kunna gifva bete åt ett betydligt antal renar. Men särskildt den omständigheten, att dessa inre landsträckor icke blifva fria från snö förr än i Juni månad och till en del ännu senare, gör dem för det nämnda ändamålet mindre användbara än hvad eljes, med hänsyn till deras växtlighet och beskaffenhet i öfrigt, skulle vara förhållandet. För de Lappar, som komme att der uppehålla sig, blefve det därför nödvändigt att om våren med sina renar draga nedåt inmot kusten. Skulle åter, i betraktande af detta förhållande, gränserna för de områden, hvilka man ville uteslutande förbehålla Lapparne, dragas tvärsöfver landet från riksgränsen, så skulle odlade landsträckor till ej obetydlig omfattning nödvändigtvis frantagas jordbruket och läggas öde, oafsedt att en dylik anordning skulle för inlösen af dessa trakter vålla afskräckande kostnader.

Under sådana omständigheter har man naturligen måst uppgifva tanken på att från hvarandra fullständigt isolera Lappens och jordbrukarens näringsfång.

En partiel förändring af Lapparnes uppehållsorter skulle emellertid komma att ega rum, i den mån tillämpning gjordes af stadgandet i 26 §, att, der i ettdera af rikena, å något visst område vid kusten eller inne i landet, renars underhåll pröfvas för den jordbrukande befolkningen vara i synnerlig mån betungande, Konungen kan förordna, att det området ej vidare må till sådant ändamål begagnas, mot det att erforderlig betesmark anvisas Lapparne på annan landsträcka, som dertill finnes tjenlig. Att denna föreskrift icke skall komma att användas i en för Lapparne tryckande rigtning, därför är den omständigheten en borgen, att pröfningen, om och i hvilken mån den må tillämpas, är för hvarje särskildt fall förbehållen Konungen. Stadgandet var upptaget i 1871 års förslag, men i detta sistnämnda fans ingen motsvarighet till den i senare punkten af paragrafen nu intagna, till Lapparnes förmån gifna bestämmelsen, att betesmark, som i ersättning blifvit Lapparne anvisad, må till den utsträckning, som är af nöden för att lemna bete till de renar, hvilka år efter annat dit föras, icke underkastas intrång genom rödjning, odling, säterbruk eller betande af hemdjur; dock att detta stadgande icke finge utgöra hinder för upprödning eller odling, efter offentlig myndighets beslut, af platser inom dessa trakter till skjutsstationer eller herbergen för resande.

I sammanhang med nu omförmälda stadganden bör jemväl uppmärksammas föreskriften i 5 § derom, att genom rödjning eller uppodling af jord eller uppförande af hägnader Lapparne ej må beröfvas sådana gamla renvägar, som fortfarande äro för dem af nöden, samt att, derest sådana vägar redan blifvit på omförmälda sätt stängda, de genom statens föranstaltande åter skola göras för Lapparne tillgängliga. Denna bestämmelse måste erkännas vara af behovet synnerligen påkallad. I codicillen fans intet stadgande, som uttryckligen förbehöll Lapparne ett oförkränkt bruk af de vägar, å hvilka de kunde framkomma till de utaf dem begagnade betesmarker. Man kunde väl anse uppenbart, att den i codicillen Lapparne medgifna rättigheten att begagna land och strand äfven innebar rätt till det medel, utan hvilket den ej kunde utöfvas. Icke förty har den bofasta befolkningen ansett sig oförhindrad att afstänga vägar, å hvilka Lapparne af ålder med sina hjordar framgått. Att sådant ej för framtiden finge ske, blefve nu uttryckligen stadgadt, hvarjemte genom föreskriften, att de redan stängda, för Lapparne fortfarande erforderliga vägarne skulle åter utläggas, en anledning till ständigt förnyade konflikter undanröjdes. Skulle det visa sig nödigt att, för beredande åt Lapparne af nödiga vägar till deras betesmarker eller för det i 26 § omförmälda ändamål, använda jord, som eges

eller brukas utaf enskild man, så skall, enligt föreskrift i 27 §, egaren eller brukaren, när sådant af staten påfordras, vara skyldig att emot ersättning afstå jorden. Att denna ersättning skall bekostas af staten, måste naturligen vid denna bestämmelse underförstås.

Utskottet har härefter att taga i betraktande de bestämmelser, som afgöra, *i huru vidsträckt omfattning flyttlapparne för framtiden skola ega att tillgodogöra sig de naturliga tillgångarne inom de åt dem anvisade områden.*

Härvid är först att märka den begränsning i afseende å tiden för deras uppehåll inom grannriket, som i 3 § är stadgad. Codicillen innehöll i denna fråga intet annat än föreskriften i 10 §, att det skulle efter gammal sedvana vara Lapparne i båda rikena tillåtet att *höst och vår* flytta med deras hjordar öfver gränsen in i det andra riket. Härvid förutsattes, såsom dess 13 och 14 §§ utvisa, att flyttlapparne skulle tillbringa vintrarne i Sverige, på våren begifva sig till Norge och om hösten återvända till förstnämnda rike. Också hafva Lapparnes flyttningar af ålder sålunda försiggått, att de svenska Lapparne om våren, efter Maj månads ingång, begifvit sig in i Norge, hvarifrån de om hösten före slutet af September månad återvändt till hemlandet; under det att de norska Lapparne icke plägat uppehålla sig i Sverige någon annan tid än vintermånaderna. Från den regeln, att svenska flyttlappar icke plägat taga sitt tillhåll inom Norge under någon annan tid än från och med Maj till och med September månader, har dock, enligt hvad Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jemtlands och Norrbottens län i sina utlåtanden öfver Norska Regeringens förslag af den 13 Juni 1879 anmärkt, sedan uråldriga tider och allt hitintills det undantag egt rum, att en del Lappar i de nämnda länen plägat äfven vintertiden söka bete på norska fjellen närmare riksgränsen. Då nu 3 §, i likhet med hvad jemväl i 1871 års förslag var bestämdt, föreskrifver, att, utan vederbörande jordegares eller brukares samtycke, svenska Lappar ej må med sina renar uppehålla sig i Norge under annan del af året än Maj, Juni, Juli, Augusti och September månader eller norska Lappar under nämnda månader med sina renar vistas i Sverige, samt vidare uti samma paragraf, med anledning af den erinran Kongl. Maj:ts ofvannämnde Befallningshafvande framställt, upptagits den bestämmelsen, att Lapparne i de trakter, der de efter gammal sedvana plägat under hvilken årstid som helst beta sina renar å fjellen på ömse sidor af riksgränsen, skola vara berättigade att fortfarande utöfva denna rätt i samma utsträckning som

hitintills, så framgår, att förslaget icke åsyftar någon inskränkning eller ändring i Lapparnes öfverflyttningar, sådana dessa af ålder försiggått. — I tvenne särskilda afseenden hafva emellertid från svenska Lapparnes sida å senare tider afvikelser skett från hvad härutinnan varit gammal sedvänja. Åtskilliga hafva företagit flyttningen till Norge så tidigt, att de kunnat inträffa vid norska kusten redan de första dagarne af Maj månad. Vid den tiden är emellertid våren i de nejderna så föga framskriden, att renarne för att erhålla föda trängt in på gårdarnes inegor, hvilka tidigare än utmarkerna blifvit fria från snö; och har dermed en känbar skada blifvit den jordbrukande befolkningen tillskyndad. Genom den bestämmelsen, att de svenska Lapparne ej finge före den första Maj öfvergå riksgränsen, vunnes, att de icke kunde inträffa inom norska kustlandets område förr än vid den tid, då utmarkerna lemnade dem tillräckligt bete för deras renar. En annan från gammal ordning afvikande sed, hvilken under de senare årtiondena uppstått, är den, att åtskilliga svenska Lappar qvarstannat vintern öfver i Norge, nemligen å vissa öar inom Tromsö och Nordlands amt, hvilkas naturförhållanden möjliggöra renarnes vistelse derstädes jemväl under den nämnda årstiden. Renhjordarnes oafbrutna uppehåll å dessa orter har emellertid, då såväl skogen som betesmarkerna blifvit derigenom alltför hårdt anlitade, vållat de bofaste skada och olägenheter, för hvilka de genom den föreslagna tidsbegränsningen skulle blifva fredade. — Då alltså 3 §:ns anförda bestämmelser icke göra någon inskränkning i Lapparnes flyttningsrätt, sådan denna af ålder blifvit utöfvad, men deremot tjena att förekomma till jordbrukets förfång ländande missbruk, så finner Utskottet intet vara att emot dem invända. —

I 4 § bestämmer förslaget Lappens rätt till skogsfång. Härom finnes i codicillen intet annat stadgadt än hvad som låter sig härleda ur den allmänna föreskriften i 10 §, att Lapparne skulle vara berättigade att betjena sig af landet till eget och renarnes underhåll, jemförd med det i 16 § dem gifna förbud att under flyttningarna göra landets egna invånare någon skada å deras egendom, derunder särskildt nämnes skogen. Att sistnämnda förbud icke afsett att utesluta Lappen från *allt* bruk af enskildes skog, får väl anses uppenbart; allenast ett *sådant* bruk deraf, som kunde sägas skada densamma, vore honom förment. Å traktatens tid lærer väl Lappens nödtorftiga användning af skogen icke hafva uppfattats såsom skadegörelse. Annat har förhållandet blifvit i den mån skogen stigit i värde; och förbudet i 16 § af codicillen skulle möjligen *nu* kunna användas såsom ett medel att fördrifva Lappen ifrån de enskildes utmarker. Vid sådant förhållande hafva naturligen andra be-

stämmelser i ämnet varit af nöden. Förslaget af år 1871 gick härutinnan ej längre än att det tillerkände Lapparne rätt att i skog till eget behof taga torra träd och vindfällen samt i statens skog äfven växande löfträd; hvad de vidare behöfde af trävirke finge ej tagas utan egarens tillstånd. För Lapparne vida gynsammare äro de bestämmelser, som innehållas i det nu föreliggande förslaget. Lapparne skola enligt detta vara berättigade att för sitt behof taga ej allenast torra träd och vindfällen utan äfven en och videbuskar äfvensom växande löfträd. Der skogen tillhör staten, skall härför icke erläggas någon betalning; ej heller för torra träd och vindfällen samt en och videbuskar i enskilda skogar. I desta stadganden är Lappens rätt till skogsfång till sin omfattning närmare bestämd; och torde hans bohof af skogsförnödenheter vara genom dem erforderligen tillgodosedt. Att för växande löfträd, tagna i enskildes skogar, ersättning skall gifvas, torde icke anses oskäligt, då, såsom upplyst blifvit, å flera orter inom Norge tillgången å löfskog är så ringa, att det för egarne skulle vara till synnerligt men, om Lapparne tillätes fritt använda densamma. Den betalning, hvilken i detta fall skall af Lapparne lemnas, betecknas dessutom af förslaget såsom en *billig* ersättning, till efterrättelse för de synemän, hvilka skola bestämma dess belopp, der godvillig öfverenskommelse ej kan träffas. Förbises bör ej heller fördelen deraf, att Lapparne genom nämnda ersättnings-skyldighet uppfordras att icke anlita löfskogen i vidsträcktare mån, än deras behof oundgängligen påkallar.—

Om Lapparnes rätt till bete stadgas i förslagens 9 §. Genom första mom. af denna, sammanställt med dess innehåll i öfrigt, erkännes deras rätt att till underhåll för renarne oinskränkt använda all mark, som ej eges eller brukas af enskilde. I dess 2 och 4 mom. bestämmes, i hvilken mån de skola hafva betesrätt å jord, som af enskilde eges eller innehafves. I denna senare fråga innehåller codicillen, utom det allmänna uttalandet i dess 10 §, allenast föreskriften i 16 §, att Lapparne noga skola akta sig att icke under deras flyttningar göra landets egne invånare någon skada på åker, äng, multebärs- eller hjortronmyror eller något annat vid äfventyr af plikt och skadeersättning. *Allt* betande af renar å de i detta stadgande *uttryckligen betecknade* egor synes af codicillen uppfattas såsom skadligt. Från nämnda slags områden skulle alltså Lapparne i hvarje fall vara uteslutna; hvarvid särskildt bör uppmärksammas, att under beteckningen äng helt visst innefattades äfven sådana i utmarken belägna gräsbärande ställen, hvilka nu för tiden benämnas utängsslätter. Å fördragets tid kunde, i följd af landets ringa odling, några ängsmarker af det slag, som numera plägar förstås under benäm-

ningen äng, antagligen icke i någon afsevärd mån hafva förekommit. Å andra delar af enskildes områden vore deremot enligt codicillens mening renarnes betande icke att i alla händelser anse såsom skadligt; å dem skulle alltså Lapparne ega betesrätt. Omfånget af denna rätt blef emellertid lemnadt obestämdt, då intet stadgades om den grund, hvarefter skulle bedömas, huruvida skada å sådan mark genom renarnes betande kunde sägas hafva skett.

Såsom egor, å hvilka Lapparne icke skulle hafva betesrätt, upptog 1871 års förslag, i likhet med codicillen, åker, äng, utängsslätter och hjortronland. Å all utmark, som ej genom den bestämmelsen blifvit undantagen, skulle de vara berättigade att beta sina hjordar, dock finge denna rättighet ej utöfvas så, att markens egare eller innehafvare komme i saknad af erforderligt bete för sina hemdjur. Hvad särskildt Tromsö amt anginge skulle Lapparne under tiden före den 8 Juli hvarje år icke anses hafva öfverskridit sin rättighet, med mindre genom renarnes betande någon jordegare eller innehafvare särskildt i väsentlig mån betungades. — Det nu föreliggande förslaget har i vissa delar härutöfver utvidgat Lapparnes rättigheter, nemligen genom dels den bestämmelsen, att icke *hvarje* utängsslätter skall vara fritagen från bete af renar utan allenast sådana, som äro inhägnade med sådant stängsel, som af Konungen blifvit förordnad, eller, utan att vara inhägnade, år efter annat varit till höfångst brukade, och dertill brukas, samt genom qvarstående hässjor, diken, rödning eller på annat sätt tydligen framträda såsom utängsslätter, dels ock genom stadgandet, att inom Tromsö amt Lapparnes betesrätt å den icke undantagna marken skall vara oinskränkt, der marken är belägen på ett afstånd af sex kilometer eller derutöfver från jordegarens eller brukarens fasta bostad.

Hvad sålunda blifvit föreslaget finner Utskottet vara tillfredsställande. Omfånget af Lapparnes betesrätt, i codicillen lemnadt obestämdt, är här i tydliga ordalag angifvet. Väl kan den gräns, hvarintill denna rätt å den enskildes mark i regeln skulle sträcka sig, sägas vara sväfvande; men detta beror naturligen på sjelfva de förhållanden, hvilkas reglerande åsyftas, och må fördenskull ej tillräknas den föreslagna författningen såsom ett fel. Sådan som Lapparnes betesrätt i denna framträder torde den enligt Utskottets uppfattning vara för deras behof tillräcklig. Utskottet stödjer sig härutinnan på de upplysningar, som vunnits genom den undersökning af betesmarkerna i Tromsö amt, hvilken efter föranstaltande af Norska Regeringen blifvit under senare åren verkställd. Denna undersökning har gifvit vid handen, att inom nämnda amt, hvar est Lapparnes vistelse hitills vållat mest trångmål, skulle, under för-

utsättning af en lämplig fördelning af renhjordarne, en försvarlig vård om dessa från Lapparnes sida, samt af åtgärders vidtagande till öppnande af renvägar, uppförande af broar och dylikt, utan skada för amtets jordbruk vara plats för ett antal af omkring 142,000 renar, medan veterligen hitintills antalet af de såväl norska som svenska Lappars renar, hvilka på en gång uppehållit sig inom amtet, intet år varit större än omkring 104,000 stycken.

Af de betänkligheter, hvilka inom Utskottet blifvit framställda emot lämpligheten af en eller annan utaf de anförda bestämmelserna, torde den, hvilken afsett det stadgandet, att för renarnes betande skulle vara fredade sådana utängsslätter, hvilka, utan att vara inhägnade, år efter annat varit till höfångst brukade, och dertill brukades, samt genom qvarstående hässjor, diken, rödjning eller på annat sätt tydligen framträdde såsom utängsslätter, förtjena särskild uppmärksamhet och Utskottet fördenskull böra dervid något uppehålla sig. Man har emot denna bestämmelse anmärkt, att det för Lappen vore i de flesta fall svårt, stundom omöjligt, att hindra renarne från att inkomma å dylika egor, och att det derföre vore obilligt att ålägga honom ersätta all den skada, som hans djur kunde å dem föröfva. Härvid bör emellertid erinras, att dessa utängsslätter, jemlikt den beskrifning som i stadgandet gifves, äro sådana, hvilka för sin egare kunna anses vara af väsentligt värde; att de förekomma jemväl inom orter, hvarest tillräckligt virke till deras inhägnande ej kan erhållas, såsom vid Norges hafskust och å dess öar, äfvensom ofvan skogsgränsen; att, då de skola år efter annat hafva varit till höfångst brukade, Lappen, hvilken gemenligen flyttar till samma trakt det ena året som det andra, i allmänhet är på förhand bekant med deras belägenhet samt fördenskull och i allt fall redan af det skäl, att de skola vara å marken särskildt betecknade, i de flesta fall bör utan synnerlig svårighet kunna från dem afhålla renarne; att, enligt hvad inom Utskottet blifvit upplyst, Lapparne inom flera socknar blifvit öfver bestämmelsen hörde och förklarar sig ej finna densamma obillig; samt slutligen att dessa utängsslätter redan enligt nu gällande lag äro, såsom ofvan blifvit nämndt, från renbetesrätten undantagna. Vid öfvervägande häraf finner Utskottet, att en ändring af stadgandet ej skäligen kan ifrågasättas.

Vidare bör uppmärksamhet fästas vid förslaget stadganden i 24 §. »När i denna förordning», heter det der, »talas om Lapparnes renar, förstås dermed icke allenast deras egna utan ock andras renar, hvilka äro under deras vård. Bofaste renegare hafva, såvida de hålla sina renar under egen vård, i afseende å dessa samma rättigheter och skyldigheter som Lapparne.» Enligt den regel, som i den förra af dessa tvenne punkter uttalas, är alltså Lappen berättigad att använda grannlandets område till underhåll för renar utan afseende å, huruvida de djur, med hvilka han der infinner sig, äro honom tillhöriga eller af egarne ställda i hans vård, oafsedt huruvida desse andre egare äro Lappar eller ej. Man har anmärkt, att förslaget härmed åsidosatt sin uppgift att söka hjälpa *nomaden*. Renegare, hvilka icke vore Lappar, finge nu för sina djur samma rättigheter som Lappen för sina. Det vore dock *Lappens* näring, icke renskötseln öfverhufvud, som skulle tillgodoses. Toge sig någon annan före att skaffa sig renar, så borde han för dem ej ega annan rätt än för sin öfriga boskap. Det nämnda medgifvandet kunde, der nödigt utrymme för bådars renar saknades, komma att lända till alltför stort intrång för *nomaden* eller medföra dennes totala undergång. — Utskottet kan emellertid icke finna, att det ifrågavarande stadgandet strider emot förslaget syfte. Man får ej förbise att, om än andra än Lapparne blifvit berättigade att för sina renar tillgodogöra sig de upplåtna förmånerna, de dertill äro berättigade allenast under den förutsättningen, att de låta sina hjordar vallas af *Lappar*. Skulle någon, som icke är Lapp, sjelf eller genom tjenare föra sin hjord öfver riksgränsen, så vore detta en afvikelse från förordningen. I andra punkten af paragrafen står visserligen, att bofaste renegare hafva, der de hålla sina renar under egen vård, i afseende å dessa samma rättigheter och skyldigheter som Lapparne. Af detta stadgande tyckes framgå, att den bofaste invånaren skulle, vare sig han stälde sina renar i *Lappens* vård eller annorledes åt dem beredde uppsigt, åtnjuta lagens förmåner. Af motiven till det förslag, som 1866 års komité afgaf och i hvilket detta stadgande först inkom, framgår emellertid, att med detsamma *allenast* åsyftats det förhållande, att i Norge finnes en talrik befolkning af lappska härkomst, som upphört med nomadlivet och egnat sig åt jordbruk, fiske, m. m., men ännu egde ett betydligt antal renar, hvilka under vintern åtföljde de nomadiserande Lapparne, men om vårarne mottoges och hela sommaren igenom vårdades af egarne. Komiterade ansågo sig böra uttryckligen föreskrifva, att desse, om hvilkas egenskap att vara Lappar tvekan tilläfventyrs kunde uppkomma, skulle, då de ginge i vall med sina renar, i allo anses såsom Lappar. Otvifvelaktigt är för den skull, att

de förmåner, som i förslaget tillerkänts äfven sådana renegare, som ej äro Lappar, endast kunna genom Lappar komma dem tillgodo. Men dermed har Lappen blifvit bibehållen vid renskötseln; lagen syftar, äfven i här afhandlade bestämmelser, till förmån för *Lappens* näring. Hvarför denne skulle uteslutande vara egare till allt det kapital, som i den näringen användes, låter sig ej inses. Vid detta förhållande finner Utskottet intet annat vara emot paragrafen att skäligen anmärka, än att, på sätt nedan sägs, dess andra punkt bör erhålla en lydelse, som bättre än den nuvarande återgifver dess mening.

En väsentlig anledning till de stridigheter, hvilka egt rum mellan de bofaste och Lapparne, har, såsom Utskottet ofvan anmärkt, varit att finna i svårigheten för de förre att vinna ersättning för skada, som af renar förorsakats. I syfte att härutinnan bereda de bofaste en bättre ställning, har förslaget upptagit den grundsatsen, att i vissa fall Lapparne skulle vara skyldige att gemensamt ersätta sådan skada, som af renar tillskyndats. Denna grundsats, hvilken inom vår lagstiftning redan blifvit genom Kongl. Brevet den 4 November 1817 uppställd, har sedermera af alla de förslag, som i detta ämne afgifvits, varit antagen. Sådan den gemensamma ansvarigheten uti förevarande förslag blifvit bestämd, består densamma, enligt stadgandena i 3 mom. af 9 §, deruti: att, sedan någon landsträcka, der Lapparne söka bete för sina renar, blifvit, i enlighet med föreskrifterna i 6 §, efter Konungens förordnande indelad i distrikt, sådan å den till ett visst distrikt hörande bofasta befolkningens egor af renar föröfvade skada, för hvilken ersättnings-skyldighet genom öfriga bestämmelser af 9 § är föreskrifven, skall, der ej utrönas kan, genom hvilkens eller hvilkas renar den blifvit förorsakad, ersättas af samtliga de Lappar, hvilka uppehölo sig inom distriktet; och skall ersättningsbeloppet jemte syne- och rättegångskostnader dem emellan fördelas i förhållande till det antal renar, hvarmed en hvar tillhör distriktet. Om vid den tid, skadan skedde, renar, tillhörande andra Lappar än dem, som anmält sig vilja i distriktet uppehålla sig, voro stadda på flyttning derigenom eller eljest der sig uppehölo, skola äfven dessa främmande Lappar i förhållande till antalet af sådana deras renar i ersättningen deltaga. Visar Lapp, förr än förlikning träffats eller dom i målet gifvits, att skadan ej blifvit föröfvad af hans renar, vare han från deltagande i ersättningen fri. — Sist anförda

bestämmelse är i detta förslag ny; i de öfriga öfverensstämmet det med 1871 års förslag.

Utskottet vill i anledning af nu anförda stadganden erinra derom, att de distrikt, hvarom här talas, skola, enligt föreskrifterna i 6 §, med nödig hänsyn till djurens natur samt landskapets utsträckning, beskaffenhet och odling begränsas på sådant sätt, att de renar, som söka bete inom hvarje distrikt, kunna antagas komma att i de fall, der bevakning saknas, under betestiden ströfva omkring i hela distriktet utan att öfvergå till annat distrikt, samt att det förslag till distriktindelning, som blifvit uppgjort för Tromsö amt inom Norge, för hvilket land här afhandlade bestämmelser hufvudsakligen äro afsedda, efter sakkunniges omdöme lärer tillfredsställa de fordringar, som i 6 § äro uppställda. Att nu de, som gemensamt begagna ett dylikt område och der hafva sina hjordar sammanblandade, betraktas såsom en samfällighet med förpligtelse till gemensam vård och uppsigt öfver djuren samt dermed ock till gemensam ansvarighet för skada, som af dessa föröfvas, torde redan från principiell synpunkt kunna försvaras. Derom kan dock tvistas. Utskottet anser emellertid i allt fall stadgandet om den gemensamma ersättningsskyldigheten, äfven om principiella betänkligheter skulle kunna deremot göras gällande, vara af praktiska motiv synnerligen påkalladt. Utskottet instämmer till alla delar i det yttrande, som Lag-Utskottet vid 1871 års riksdag i denna fråga afgifvit. »Endast genom nämnda stadgande», heter det der, »torde kunna uppnås det med den föreslagna lagstiftningen åsyftade ändamål att bilägga stridigheter och förebygga de våldsamma uppträderna emellan den bofasta befolkningen och Lapparne. Dessa stridigheter och våldsamheter härröra nemligen till en hufvudsaklig del derifrån, att det för egare eller brukare af jord, som tillskyndats skada af renar, är nästan omöjligt att på rättslig väg åstadkomma bevisning om hvem renarne tillhöra och att således komma i tillfälle göra gällande sina anspråk på godtgörelse. De bofaste känna icke renarnes märken och endast med Lapparnes tillhjälp kunna de derom erhålla upplysning. Men för närvarande hafva Lapparne ingen anledning att dermed tillhandaga. Helt annat blefve förhållandet, om den gemensamma ersättningsskyldigheten vore i lag stadgad. Det blefve då för enhvar Lapp af vigt att tillse, det allas renar omsorgsfullt vaktades och, derest skada af renar ändock föröfvades, att söka upptäcka renarnes egare för att icke sjelf drabbas af någon andel i ersättningen. Under sådana omständigheter, och då ersättning, vare sig den erlades af renegaren eller af samtliga Lapparne, i alla händelser utföll, skulle de bofaste icke ens vara fre-

stade att, sasom nu, enligt hvad upplýst är, blott alltför ofta sker, skjuta renarne eller genom hundar döda dem för att söka skaffa reda på deras märken och såmedelst bevisning mot deras egare. Och upphörde åter dessa tilltag å de bofastes sida, så finnes icke heller å Lapparnes, helst med de närmare bestämda rättigheter i afseende å begagnande af utmark, som dem blifvit i lagförslaget tillagde, skälig anledning till missnöje, ty såsom sådan lärer väl ej få anses den noggrannare bevakning af renarne, som för de hittills möjligen mindre aktsamme ibland dem hädanefter torde blifva erforderlig.» Till hvad sålunda blifvit af Lag-Utskottet yttradt vill Utskottet foga en erinran derom, att, såsom motiven till det utaf 1866 års komiterade utarbetade förslag visa, Lapparne blifvit i saken hörda samt förklarar sig icke hafva något att emot den föreslagna gemensamma ansvarigheten invända.

Inom Utskottet har anmärkning framstälts derom, att stadgandena i 3 mom. af förslagens 9 § icke syntes tydligt utmärka huruvida renegare, hvilka icke äro Lappar, men hafva sina renar i Lappens vård, skola vara skyldiga att i likhet med Lapparne deltaga i utgörandet af den skadeersättning, syne- och rättegångskostnad, som i följd af den gemensamma ansvarigheten kan varda bestämd att utgå. Lagens mening, att så skall vara förhållandet, torde emellertid framgå ur jämförelse med dels det ofvan anmärkta stadgandet i 24 § första punkt, dels ock stadgandet i 7 § derom, att Lapp, som vill med renar flytta till trakt, der distriktindelning eger rum, åligger att för länsmanen i hemorten uppgifva antalet af de renar, han kommer att medhafva, samt *desses egare*. Om sådana renegare, hvilka icke äro Lappar, vore fria från skyldighet att deltaga i ersättningen, så vore ej heller af nöden att deras namn för myndigheterna uppgåfves.

Emot en af de förslagens processuella bestämmelser, hvilka hänföra sig till föreskriften om Lapparnes gemensamma ersättningsskyldighet, hafva inom Utskottet anmärkningsvärda betänkligheter uttalats. De hafva afsett stadgandet i mom. e) af 8 § om rätt för den af och bland Lapparne inom ett distrikt utsedde förmannen — hvilken i frågor om gemensam ansvarighet skall föra deras talan — att, om skäl dertill finnes, å deras vägnar ingå förlikning om såväl skadeersättning som syne- och rättegångskostnader. Mot detta stadgande har blifvit anmärkt, dels att det vore stridande mot den i vår rätt eljest gällande grundsatsen, att ingen finge annans sak utan dennes uttryckliga medgifvande förlika, dels att den nämnda befogenheten möjligen komme att mången gång utöfvas med åsidosättande af Lapparnes rätt och bästa. Utskottet vill icke tillerkänna den invändning, som från principiel syn-

punkt rigtats emot stadgandet, någon synnerlig betydelse, helst Utskottet icke kan biträda det antagandet, att den ifrågasatta förlikningsrätten komme att leda till Lapparnes förfång. Lapparne veta nemligen, då de välja sin förman, att den ifrågavarande rättigheten skall enligt lagen tillkomma konom. De komma då sannolikt att till befattningen utse en sådan man, som är egare till ett större antal renar och hvilkens eget intresse derföre måste bjuda honom att icke antaga några obilliga förlikningsanbud. Förmannens förlikningsrätt inträder dessutom icke, med mindre värdering eller åtminstone besigtning af skadan blifvit, på sätt 10 och 11 §§ föreskrifva, förrättad, och är härmed sörjdt för, att förmannen erhåller dels en god ledning för sitt omdöme om, huru mycket han skäligen bör medgifva, dels ock ett band å sitt handlingssätt, så att han ej af liknöjdhet antager obilliga förlikningsförslag. Genom förmannen skulle Lapparne derför helt visst ej förbindas till högre ansvar än hvartill eljest domstolen skulle förpligta dem. Kostnader och olägenheter af rättegång äfvensom, enligt föreskrift i 9 §, böter i vissa fall blefve dem emellertid genom förmannens förlikningsrätt besparade, och härmed hade denna medfört en synnerligen beaktausvärd fördel.

Man har ifrågasatt om ej, på samma gång det ålades Lapparne inom ett distrikt att gemensamt ersätta skada, som deras renar föröfvat, jemväl borde stadgas att, då inom distriktet skada af *hund* tillfogats renarne, skadan skulle, då det ej kunde utrönas, genom hvilkens hund den förorsakats, ersättas af samtliga jordegare inom distriktet, hvilka hölle hundar. För en dylik bestämmelse saknas emellertid de skäl, som framkallat förslaget om gemensam ansvarighet för skada af ren — å ena sidan dessa halfvilda djurs ovanliga antal och åtrå att blanda sig om hvarandra utan hänsyn till, hvilkens hjord de tillhöra, och å andra sidan omöjligheten för de bofaste att individualisera djuren i en hjord, som kan bestå af hundra eller tusen, till skapnad och färg lika djur. I meddelande af föreskrifter till Lapparnes skydd mot skada af hundar torde enligt Utskottets förmenande lagstiftningen ej kunna gå längre, än som i nu föreliggande förslag skett genom bestämmelserna i dess 18 § om klubbning af hundar samt om skyldighet för egaren att döda hund, som har vana att jaga renar, hvilka bestämmelser icke förekomma i 1871 års förslag.

Utskottet har härmed uttalat sig om förslagets viktigaste stadganden. Då dessa stadganden lemna en noggrann och tydlig lösning af

många väsentliga frågor, hvilka i nu gällande lag icke blifvit med nödig beständighet besvarade, så ock synas vara för Lapparne betryggande — i hvilket hänseende förslaget, såsom Utskottet särskildt framhållit, i åtskilliga punkter eger afgjort företräde framför det, som år 1871 förelåg — samt vidare äro egnade att för framtiden, så vidt möjligt, förlika de stridiga intressen, mellan hvilka förslaget haft att skilja, så har Utskottet funnit detta vara i nu afhandlade delar tillfredsställande. I fråga om dess bestämmelser af jemförelsevis underordnad betydelse hänvisar Utskottet till hvad ofvanföre blifvit yttradt samt, hvad särskildt beträffar föreskrifterna i 29 § om den tid, under hvilken förordningen, derest den antages, skulle förblifva gällande, till det yttrande, Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet vid ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t den 13 Januari detta år afgifvit. I några få punkter har emellertid Utskottet funnit sig böra hemställa om ändring i förslaget; och går Utskottet nu att för dem redogöra. — Utskottet anser sig emellertid böra dessförinnan anmärka, att äfven en del andra förslagets bestämmelser ej syntes Utskottet vara, hvad beträffar uppställning och ordalag, fullt nöjaktiga. Som emellertid Utskottet icke funnit någon tvekan om rätta förståndet af dessa stadganden kunna deraf föranledas, har Utskottet ej ansett sig böra i afseende å dem ifrågasätta någon förändring. Utskottet har härvid fäst afseende dels derpå, att förslaget jemväl till sin formella uppställning varit under dess beredning föremål för ömsesidig jemkning från svensk och norsk sida, dels ock derpå, att vid pröfningen af 1871 års förslag, med hvars text det nu framlagda i de af Utskottet här åsyftade delar öfverensstämmer, ingen åtgärd till deras förändrande af Lag-Utskottet eller Riksdagen ansågs nödig. —

Då förslaget, såsom Utskottet ofvan framställt, icke afser att bestämman Lapparnes rättsliga ställning inom hemlandet. utan allenast att ordna de frågor, som stå i samband med deras flyttningar mellan de förenade rikena, så synes författningens rubrik böra erhålla en lydelse, som närmare än den nu föreslagna angifver området för lagens tillämpning. Att genom en dylik ändring undanrödja alla tvifvelsmål härutinnan torde vara så mycket mera angeläget som lagen, om den skulle tillämpas jemväl å uteslutande inhemska förhållanden, kunde finnas stå i strid med välförvärfvade rättigheter och innebära ett intrång i enskild egande- och besittningsrätt. Utskottet syftar härvid på förhållandena inom Jemtlands län. Komme förordningen att uppfattas såsom en lag angående Lapparnes rättsförhållanden i allmänhet, så skulle, oaktadt de jemtländska Skattelapparne vid den för längre tid sedan fullbordade afvittringen erhållit bestämdt begränsade områden, utan att dervid såsom

vid afvittringen inom Norr- och Vesterbotten något förbehåll blifvit gjordt, att de äfven efter afvittringen skulle få utom det egentliga dem tilldelade område söka bete för sina renar samt begagna skogen, en dylik rättighet anses vara dem genom denna författning tillagd. En ändring af förordningens rubrik, redan tillräckligt motiverad af önskvärheten att vinna det med lagens mening mest öfverensstämmande uttryck, lär vid sådant förhållande vara oundgängligen af nöden. —

I 14 § finnes föreskrifvet, att hvad i 4, 10, 11, 12 och 13 §§ stadgas i afseende å behandlingen af deri omförmälda ersättningsfrågor (hvilka afse de fall, då Lapparne i enskildes skogar tagit växande löfträd, samt då deras renar föröfvat skada å de bofastes egor) ej eger tillämpning å dylika frågor, som uppkomma i Sverige, utan förfares med dessa efter allmän lag. Motsvarande bestämmelse i 1871 års förslag hade i stället för uttrycket 'allmän lag' beteckningen 'der gällande lag'. I dess nuvarande lydelse innebär stadgandet, att nämnda ersättningsfrågor skulle i Sverige efter allmänt rättegångssätt behandlas. Då emellertid en förenklad procedur för dylika frågor äfven inom vårt land torde framdeles finnas önskvärd och Sverige i ett dylikt ämne billigtvis må ega att på egen hand stifta lag, anser sig Utskottet böra förorda en återgång till stadgandets tidigare ordalydelse. —

I 17 § finnes stadgadt, att laglig stämningstid, när Lappar i sitt hemland skola stämmas till domstol i andra riket, är tre månader, samt att den, hvars vistelseort är okänd, njuter tre månaders tid efter stämningens kungörande i Sverige i kyrkan eller i Norge vid kyrkan idens socken, der han senast haft sitt hemvist. Att denna paragraf allenast åsyftar att gifva föreskrifter om stämning i de fall, der Lapp skall stämmas i frågor, hvilka i författningen afses, lærer väl vara uppenbart. Också torde någon ändring af paragrafen till förtydligande i sådant hänseende ej vara af nöden. Utskottets betänkligheter afse paragrafens senare punkt. Det stämningssätt, som der beskrifves, erbjuder i följd af Lappens kringflytande lefnadssätt ringa garanti, att han skall erhålla underrättelse om kallelsen, äfven om, såsom väl får anses vara stadgandets mening, mantalsskrifningsorten afses med uttrycket 'den socken, der han senast haft sitt hemvist'. Det torde därför vara angeläget söka förebygga, att det ifrågasvarande sättet för stämningens kungörande varder i oträngdt mål användt. Härutinnan synes emellertid stadgandet ej gifva tillräcklig trygghet. Den farhågan ligger nära till hands, att de, hvilka skola delgifva stämningen, mången gång komme att blifva väl hastiga i att finna Lappens vistelseort okänd, likasom ock att domstolen i grannriket, derest svaranden uteblefve och stämningens laglighet skulle pröfvas, kunde

vilsledas i en så vansklig fråga som den, huruvida hans vistelseort varit obekant. Utskottet tror, att en nödig begränsning af stadgandet vunnas genom den bestämmelsen, att ifrågavarande stämningssätt ej länge användas, med mindre vederbörande länsman gifve intyg derom, att Lappens vistelseort vore okänd. Hos länsmanen kan man förut-sätta såväl full trovärdighet som ock en noggrannare kännedom än hos de flesta andra om de till hans distrikt hörande Lapparnes vandringar och uppehållsorter, till hvilken kännedom åtskilliga bestämmelser i före-varande författning genom densammas antagande skulle komma att i sin mån bidra. —

Såsom Utskottet ofvan anmärkt, framgår utaf motiven till det för-slag, som af 1866 års komité uppgjordes, att stadgandet i 24 §:ns andra punkt, att bofaste renegare hafva, såvida de hålla sina renar under egen vård, i afseende å dessa samma rättigheter och skyldigheter som Lapparne, allenast afser det förhållande, att i Norge finnes en talrik be-folkning af lappska härkomst, hvilken upphört med nomadlivet och egnat sig åt jordbruk eller fiske m. m., men ännu eger ett betydligt antal renar, hvilka under vintrarne åtfölja de nomadiserande Lapparne, men om vårarne mottagas och hela sommaren igenom vårdas af egarne. Stadgandet har emellertid blifvit affattadt i ordalag, som ingalunda kor-rekt återgifva dess syfte. Den missuppfattning, hvartill detsamma i sin nuvarande form skulle kunna gifva anledning, har Utskottet ofvan på-pekadt; och finner Utskottet angeläget, att stadgandet erhåller en med dess mening öfverensstämmande lydelse. —

I 27 § föreskrifves: »Visar det sig nödigt för det i föregående § omförmälda ändamål eller för att åt Lapparne bereda nödiga vägar till deras betesmarker eller för att uppföra stängsel till förekommande af skada af renar att använda jord, som eges eller brukas af enskild man, vare i Norge egaren eller brukaren, när sådant af staten påfordras, skyl-dig att afstå jorden mot ersättning, som, der godvillig öfverenskom-melse ej kan träffas, bestämmes genom värdering. I Sverige förfares härmed enligt gällande förordning angående jords afstående för allmänt behof». I detta stadgande är uttryckligen sagdt, att i Norge den en-skilde skall vara skyldig att för de i paragrafen omförmälda ändamål afstå sin jord. Att jemväl i Sverige en dylik skyldighet skall åligga jordens egare eller innehafvare, skulle, såsom motiven till motsvarande stadgande i det af 1866 års komité afgifna förslag utvisa, vara uttryckt genom den bestämmelsen, att i Sverige skulle förfaras enligt gällande förordning angående jords afstående för allmänt behof. Denna hänvis-ning torde emellertid ej vara för syftet tillräcklig. Under sådant all-

mänt behof, för hvilket expropriation är genom Kongl. Förordningen den 14 April 1866 medgifven, torde möjligen låta sig hänföra Lapparnes behof af renvägar; men svårligen skulle efter nämnda förordning skyldighet kunna åläggas jordinnehafvaren att afträda sin jord för något af de tvenne öfriga i 27 § omförmälda ändamål. Vid sådant förhållande läser ändring af paragrafen böra ske i syfte att uttrycka, att jemväl i Sverige skyldighet att afträda jord skulle för de i densamma omnämnda ändamål ega rum, och en hänvisning till expropriationsförfattningen bibehållas allenast för att angifva huru med ersättningens bestämmande skall förfaras. Härjemte och då föreskriften, att i Norge ersättningen skall bestämmas genom värdering, icke utmärker, att, såsom af paragrafens lydelse i norsk text framgår, ersättningen skall fastställas i sådan särskild förrättning, som i Norge benämnes Taxt, torde en antydning härom böra i stadgandet intagas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får Utskottet vördsamt hemställa,

att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga proposition icke kan oförändrad antagas, måtte för sin del besluta en så lydande

(Rubrikens lydelse enligt Kongl. Maj:ts prop.)

Förordning rörande de Lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge.

Förordning rörande Lapparne i de förenade konungarikena Sverige och Norge.

1 §.

Lapp, som vill, på sätt här nedan tillåtes, med sina renar flytta fram och tillbaka emellan Sverige och Norge, skall vara antingen svensk eller norsk undersåte.

2 §.

Önskar svensk Lapp att blifva norsk eller norsk Lapp att blifva svensk undersåte, skall utflyttningsattest, då laga hinder därför ej möter, på begäran meddelas honom i Sverige af vederbörande länsman och kyrkoherde samt i Norge af vederbörande fogde och sockneprest; dock vare han från skatter och andra allmänna förpligtelser i det rike,

hvars undersåte han förut varit, icke fri, förrän han, enligt de i andra riket gällande föreskrifter, blifvit dettas undersåte och bevis derom hos förenämnde embetsmän företett, samt upphört att i det rike, hvarifrån han utflyttat, begagna bete för sina renar utöfver hvad enligt 3 § tillåtet är.

3 §.

Lapparne äro berättigade att årligen med sina renar flytta från det ena riket in i det andra och uppehålla sig å de trakter, hvilka hvartdera rikets Lappar efter gammal sedvana hitintills hafva besökt, samt att der, under iakttagande af de i denna förordning meddelade föreskrifter, betjena sig af land och vatten såväl till underhåll för sig och sina renar som till jagt och fiske. Utan vederbörande jordegares eller brukares samtycke må ej svenska Lappar med sina renar uppehålla sig i Norge under annan del af året, än Maj, Juni, Juli, Augusti och September månader, eller norska Lappar under nämnde månader med sina renar vistas i Sverige; dock ega Lapparne i de trakter, der de efter gammal sedvana plägat under hvilken årstid som helst beta sina renar å fjällen på ömse sidor af riksgränsen, att fortfarande utöfva denna rätt i samma utsträckning som hitintills. Öfverträdelse af det i denna § gifna förbud straffas med böter, till belopp första gången af högst 40 kronor och annan gång af högst dubbelt.

4 §.

Under sin vistelse inom de trakter, som i 3 § omförmälas, ega Lapparne att i skog till eget behof begagna torra träd och vindfällen samt en och videbuskar äfvensom växande löfträd. Der skogen tillhör staten, erlägges härför icke någon betalning. Ej heller erlägges betalning för torra träd och vindfällen samt en och videbuskar i enskilda skogar. För växande löfträd, som Lapparne taga ur skog, hvilken tillhör enskild man, skall deremot af dem gifvas en billig ersättning, som i brist af åsämjande bestämmes vid syn, hvilken förrättas af länsmanen eller annan, som af amtmanen dertill blifvit förordnad, jemte två gode män utsedde en af hvardera parten. Underlåter någon af parterna att utse god man, åligger det förrättningsmannen att i partens ställe utse sådan bland lagrättsmännen. Om kallelse till syn gälle hvad om kallelse till förlikningskommission är stadgad. För syneförrättningen tillkommer förrättningsmannen den för länsman bestämda skjutsersätt-

ning och dagtraktamente. Af förrättningsmannen utsedd god man åtnjuter för hvarje förrättningsdag 1 krona 60 öre. Synerätten bestämmer om och i hvad mån synekostnaden skall fördelas mellan parterna eller om den af endera parten skall gäldas. Besvär öfver synen må ej anföras hos öfversynerätt. För det vid synen bestämda ersättningsbeloppet jemte synekostnaden eger utmätning rum utan dom eller utslag.

Lapp, som fäller eller tager träd af annat slag än ofvan är nämndt eller tager mer än till hans eget behof erfordras, eller som försummar att, innan han höst eller vår flyttar, för egaren uppgifva hvad han af växande löfträd sig tillegnat i enskild skog, straffes med böter högst 40 kronor, der ej förseelsen efter allmän lag medför högre ansvar. Växande löfträd, som af Lapparne tagas i statens skogar för att användas till stängsel, skola af Lapparne afbarkas. Lapp, som underlåter detta, böte högst 40 kronor. Virke, som Lapparne på deras vistelseort under sommaren lagligen användt till stängsel, gammer, tältstänger eller annat dylikt varaktigt bruk, må ej af jordegaren utan Lapparnes samtycke bortföras eller göras för dem obrukbart. Jordegare, som häremot bryter, straffes med böter högst 40 kronor, der ej förseelsen efter allmän lag medför högre ansvar.

5 §.

Genom rödning eller uppodling af jord eller uppförande af hägnader må Lapparne ej beröfvas sådana gamla renvägar, som fortfarande äro för dem behöfliga. Hafva sådana vägar redan blifvit på oförmälda sätt stängda, skola de genom statens föranstaltande åter göras för Lapparne tillgängliga.

6 §.

De landssträckor, der Lapparne söka bete för sina renar, kunna indelas i särskilda distrikt, inom hvilka de Lappar, som der med sina renar sig uppehålla, skola i de fall och på det sätt, som nedan i 9 § 3 och 4 mon. sägs, vara underkastade ansvarighet för skada, som af renarne tillskyndas de jordbrukande invånarnes egendom.

För att en trakt, hvarest Lapparne ega rätt att söka bete för sina renar, skall kunna i distriktindelning ingå, måste inom densamma finnas eller beredas sådana renvägar, att vid deras begagnande Lapparne kunna, med iakttagande af tillbörlig bevakning, afhålla renarne från odlad mark.

Distrikten böra med nödig hänsyn till djurens natur samt landskapets utsträckning, beskaffenhet och odling begränsas på sådant sätt, att de renar, som söka bete inom hvarje distrikt, kunna antagas komma att, der bevakning saknas, under betestiden ströfva omkring i hela distriktet, utan att öfvergå till annat distrikt.

I hvilka trakter distriktindelning skall ega rum bestämmes af Konungen. Han fastställer ock distriktens gränser.

§ 7.

Lapp, som vill med renar flytta till trakt der distriktindelning eger rum, åligger att för länsmannen i hemorten uppgifva sitt eget och medföljande husfolks namn, det distrikt, inom hvilket han ärnar uppehålla sig, äfvensom antalet af de renar, han kommer att medföra och dessas egare. Flyttar någon utan att hafva lemnat sådan uppgift, böte högst 40 kronor. Lag samma vare, der det medförda renantalet med en femtedel eller mera öfverstiger det af honom uppgifua.

I hvardera riket skola de Lappar, hvilka anmält sig vilja uppehålla sig inom ett och samma distrikt, inför vederbörande länsman inom sig välja en förman och en andre förman. För de valde utfärdas förordnande af landshöfdingen eller amtmannen; förmanen erhåller ock af länsmannen förteckning å alla de Lappar, som komma att stå under hans tillsyn, hvilken förteckning tillika upptager de af Lapparne, enligt föregående moment, till länsmannen aflemnade uppgifter. Af denna förteckning insände länsmannen dessutom två exemplar till landshöfdingen eller amtmannen, som sänder det ena exemplaret till amtmannen eller landshöfdingen i det amt eller län, distriktet tillhör, jemte uppgift å de utsedde förmännen och andre förmännen. Skulle sistnämnde amtman eller landshöfding finna, att större antal renar är uppgifvet för något visst distrikt än detsamma väl kan mottaga, har han att hänvisa det öfverskjutande antalet till närmaste distrikt eller område, der utrymme finnes, och att derom underrätta landshöfdingen eller amtmannen i det län eller amt, derifrån flyttningen skall ske, så tidigt att Lapparne kunna få kännedom om beslutet, innan flyttningen företages.

Lapp, som sålunda fått sig anvisadt visst distrikt eller område, men flyttar annorstädes, och icke inom den tid, som af landshöfdingen eller amtmannen bestämmes, förer de renar, som äro under hans tillsyn, till det anvisade området, straffes med böter första gången af högst 10 kronor och annan gång af högst dubbelt. Vid områdenas fördelning iakttagas att, såvidt hjordarnes storlek tillåter, hvarje renegare hän-

visas till det distrikt eller område, hvarest han sjelf eller, om han lefvat tillsammans med föräldrar eller svärföräldrar, dessa det föregående året haft bete för sina djur. Skall på grund af bristande utrymme någon hänvisas till annan ort, ege den renegare företrädesrätt att qvarblifva på stället, som längst der haft bete för sina djur.

Tid och sätt för afgifvande af de i denna § föreskrifna uppgifter äfvensom för val af förman och andre förman bestämmas af landshöfdingen eller amtmannen, hvilken jemväl för öfrigt, i händelse dessa bestämmelser skulle visa sig otillräckliga för dermed afsedda ändamål, eger att gifva de ytterligare föreskrifter, som kunna finnas nödiga.

Hvad i denna § blifvit stadgadt, skall ock tillämpas i fråga om Lapp, som vill med renar flytta till trakt, som ej är i distrikt indelad, men med afseende å hvilken Konungen särskildt förordnat, att anmälningsskyldighet skall ega rum; skolande i detta fall Lapp för länsmanen i hemorten uppgifva, i stället för distrikt, den socken eller liknande område, hvarinom han ämnar uppehålla sig.

8 §.

Det åligger hvarje förman och andre förman:

a) att infinna sig i sitt distrikt senast å samma tid som dit först ankommande Lappar och att förblifva der intilldess de till hans distrikt hörande, inflyttade Lapparne allmänt begifvit sig derifrån;

b) att inom åtta dagar efter ankomsten till distriktet för länsmanen uppvisa sitt förordnande jemte förteckningen öfver de Lappar, som anmält sig ämna uppehålla sig inom distriktet, samt tillika uppgifva stället, der förmanen och andre förmanen vanligen träffas;

c) att förskaffa sig kännedom om de till distriktet hörande Lappars uppehållsställen äfvensom angående de Lappar, som flytta genom distriktet, samt i händelse det skulle visa sig, att Lappar, hvilka ej äro upptagna i förteckningen, der uppehålla sig, derom hos länsmanen göra anmälan.

Det åligger vidare förman eller, då han har förfall, andre förman:

d) att tillse, det Lapparne noga bevaka sina renar, samt i öfrigt befordra god ordning och vid uppkommande tvister med den jordbrukande befolkningen söka bilägga desamma;

e) att efter behörig kallelse inställa sig vid besigtningar samt syner och värderingar, hvilka anställas i anledning af skada, som någon uppgifver hafva blifvit honom af renar inom distriktet tillskyndad,

samt att, när dervid eller vid förekommande rättegångar fråga uppstår om skyldighet för de under förmannens tillsyn stående Lappar att för uppkommen skada gemensamt ansvara, föra dessas talan, hvarvid han, om skäl dertill finnes, eger att å nämnda Lappars vägnar ingå förlikning angående såväl skadeersättning som syne- och rättegångskostnader;

f) att söka upptäcka genom hvilkens eller hvilkas renar angifven skada inom distriktet blifvit förorsakad och att, efter undfången kallelse till besigtning, syn eller värdering å skadan, till förrättningen inkalla den eller de skyldige, om de äro honom bekante.

Förman väljes hvarje gång för ett år. Han kan afsäga sig nytt val till förman eller till andre förman under så lång tid, som han senast innehaft uppdraget. Andre förman väljes äfven hvarje gång för ett år, och kan nästa år väljas till förman eller andre förman. Har han innehaft uppdraget i två år, är han under ett år för val fri.

9 §.

1. Lapparne åligger ej allenast att noga taga sig till vara för att sjelfva tillfoga landets invånare någon skada å deras egendom, utan ock att omsorgsfullt bevaka sina renar, så att skada ej af dem föröfvas.

2. Skada, som af renar göres å åker, äng, växande skog eller hjortronland, ersättes af den eller dem, genom hvilkas renar skadan blifvit förorsakad. Lag samma vare i fråga om skada å utängsslätter, som äro inhägnade med sådant stängsel, som af Konungen blifvit förordnad, eller, utan att vara inhägnade, är efter annat varit till höfångst brukade, och dertill brukas, samt genom qvarstående hässjor, diken, rödjning eller på annat sätt tydligen framträda såsom utängsslätter. Sker skadan med uppsåt eller grof vårdslöshet vid renarnes bevakning, böte dessutom den skyldige för hvar gång högst 40 kronor, hvilka böter dock ej ifrågakomma, der förlikning träffas om skadans ersättande. Lapp, af hvars renvaktare sådan förseelse nu sagd är blifvit föröfvad, vare ansvarig för gäldande af de böter, som kunna renvaktaren ådömas.

3. Sker skada å egor af ofvannämnda beskaffenhet inom sådant distrikt, hvarom i 6 § förmäles, och kan det ej utrönas, genom hvilkens eller hvilkas renar den förorsakad blifvit, åligger ersättningsskyldigheten de Lappar, hvilka uppehöllo sig i distriktet, och varde ersättningsbeloppet jemte syne- och rättegångskostnader dem emellan fördeladt i förhållande till det antal renar, hvarmed en hvar tillhör

distriktet. Om vid den tid skadan skedde renar, tillhörande andra Lappar, än dem, som anmält sig vilja i distriktet uppehålla sig; voro stadda på flyttning derigenom eller eljest der sig uppehölo, skola äfven dessa främmande Lappar i förhållande till antalet af sådana deras renar i ersättningen deltaga. Visar Lapp, förr än förlikning träffats, eller dom i målet gifvits, att skadan ej blifvit föröfvad af hans renar, vare han från deltagande i ersättningen fri. Inom trakter, der distriktindelning ej skett, eger sådan gemensam ansvarighet, som i detta mom. stadgas, ej rum.

4. Skada å utmark, som ej ofvan är omnämnd, ersättes jemväl efter ofvan stadgade grunder, dock endast i det fall, att jordens egare eller innehafvare genom densamma kommit i saknad af erforderligt bete för sina hemdjur. Hvad Tromsö amt särskildt angår eger ej ersättningsskyldighet rum, om renar komma in och beta å sådan utmark under tiden före den 8 Juli hvarje år, när denna förmån ej af Lapparne begagnas sålunda, att någon jordegare eller innehafvare särskildt derigenom i väsentlig mån betungas. I Tromsö amt skall ej heller skada å sådan utmark ersättas, der utmarken är belägen på ett afstånd af sex kilometer eller derutöfver från jordegarens eller brukarens fasta bostad.

10 §.

Har under Lapparnes uppehåll i Norge skada genom deras renar någon derstädes förorsakats såsom i 9 § sägs och vill den, som skadan lidit, göra sin rätt till ersättning gällande, låte han, der ej syn, hvarom i 11 § sägs, kan hållas inom tre gånger 24 timmar, sedan skadan upptäcktes, så fort ske kan, tillkalla två ojäfvige och kunnige män, hvilka böra samtidigt infinna sig på stället samt, efter besigtning af skadan och undersökning om densammas tillkomst, derom efter bästa förstånd och under edlig förpligtelse afgifva utlåtande. Till denna förrättning kallas den ersättningsskyldige, der han är känd, samt om skadan skett inom distrikt, hvarom i 6 § förmäles, äfven förmannen eller andre förmannen för de Lappar, som der uppehålla sig; och skola, om inom distriktet Lappar från båda rikena uppehålla sig, såväl den svenska som norska förmannen tillkallas. Möter hinder för sådan kallelse delgifvande inom 48 timmar efter det skadan upptäcktes, tillkallas i stället en af de i närheten varande Lappar, eller, der skadan skett inom distrikt, der både svenska och norska Lappar sig uppehålla, en af hvart-

dera folket. Kan ej heller detta ske inom nyssnämnda tid, eller utblifver någon af de tillkallade, må förrättningen deraf ej uppehållas.

11 §.

Varder vid den i 10 § nämnda förrättning ersättningsfrågan ej i godo bilagd, åligger den, som skadan lidit, der han sitt ersättningsanspråk fullfölja vill, att skyndsamligen hos länsmanen i orten eller annan man, som af amtmanen blifvit förordnad att hålla dylika förrättningar, begära ny syn på stället för skadans värderande. Till denna syn, hvilken förrättas af länsmanen eller den, som dertill blifvit särskildt förordnad, med biträde af två lagrättsmän, dem han utser mom den i norska lagen den 28 Augusti 1854 18 § föreskrifna nämnd, eller, om sådane män icke utan tidspilla kunna komma tillstädes, bland de män, som äro upptagna å den allmänna listan öfver lagrättsmän, skall den ersättningsskyldige, om han är känd, eller, der fråga är om sådan ansvarighet, som i 9 § 3 mom. förmåles, förmannen eller andre förmanen instämmas medelst kallelse, som bör delgifvas senast dagen före förrättningen, om den, som kallas skall, uppehåller sig inom tjugu kilometer från förrättningsstället. Uppehåller han sig på längre afstånd derifrån, varde kallelsetiden förlängd med 24 timmar för hvarje fulla tjugu kilometer. I de fall der den ersättningsskyldige eller förmannen eller andre förmanen icke kan instämmas eller inkallas, t. ex. då de redan hafva lemnat distriktet utan att hafva i god tid förut uppgifvit för förrättningsmanen någon inom distriktet bosatt man, som kan på deras vägnar inkallas, bör synen ändock hållas; och skall förrättningsmanen i protokollet anteckna anledningen dertill att vederbörande icke blifvit instämde. I dylika fall skola såväl förrättningsmanen som synemännen ständigt hafva sin uppmärksamhet fästad derpå att den frånvarandes rätt icke förnäras. Vid synen skall den, som lidit skadan, medhafva de män, hvilka hållit den första besigtningen, eller, om sådant ej kan ske, framlägga deras skriftliga intyg om förloppet dervid. Han bör ock, om så nödigt anses, förevisa de handlingar, hvarpå hans egande- eller nyttjanderätt till den mark, der skadan skett, sig grundar. Förrättningsmännen skola, så vidt möjligt är, söka åstadkomma och i protokoll intaga noggrann utredning angående skadans uppkomst och vidsträckthet, ställets belägenhet och beskaffenhet, om marken är inhägnad eller oinhägnad m. m., äfvensom angående den eller de personer, hvilka ega de renar, som gjort skadan, renarnas antal och storleken af de hjordar, de tillhöra.

En hvar, som är tillstädes der förrättningen hålles, är pliktig att på förrättningsmannens uppmaning tillkännagifva allt, som kan vara honom bekant och lända till upplysning i saken, och står hvar och en för innehållet af sitt yttrande i samma ansvar, som om det afgifvits inför domstol.

Vid skadans värderande skola synemännen noga taga hänsyn till såväl markens beskaffenhet och fruktbarhet, dess större eller mindre uppodling, grödans godhet och huruvida annan boskap än renar bidragit till skadan, som ock, der skada å utmark skett, de omständigheter, hvaraf enligt 9 § 4 mom. ersättningsskyldighet i detta fall är beroende, samt alla andra förhållanden, som ega inflytande å skadeersättningens belopp. I öfrigt skola synemännen till protokollet afgifva förklaring, under edsförpligtelse, der de icke förut aflagt ed såsom lagrättsmän, att värderingen är gjord efter deras bästa förstånd och öfvertygelse. Innan synen börjas, erinne förrättningsmannen synemännen om de skyldigheter, som, på grund af hvad här är stadgadt, dem åligger; och skall om denna erinran göras anteckning i protokollet.

Förrättningsmannen, som ej eger vid värderingen rösta, utom i händelse olika meningar mellan synemännen uppkomma, då den mening gäller, hvilken förrättningsmannen biträder, skall dock i hvarje fall vid protokollets afslutande afgifva sitt utlåtande, huruvida han anser det åsatta värdet skäligt och billigt, samt huruvida han i öfrigt i något hänseende har att anmärka något, som kan hafva inflytande på saken.

Innan förrättningens slut skall förrättningsmannen söka åstadkomma förlikning mellan parterne. Träffas förlikning, har den samma verkan, som om den vore ingången inför förlikningskommissionen.

Värdering, som omtalas i denna paragraf, kan i händelse af rättgång förändras af domstolen, om skäl dertill förefinnes.

12 §.

För syneförrättning, hvarom i 11 § sägs, tillkommer förrättningsmannen, jemte den för länsman bestämda skjutsersättning och dagtraktamente, för kallelse af en hvar af lagrättsmännen 80 öre, för hållande af synen 4 kronor om dagen och för utdrag af protokollet deröfver 70 öre arket. För nämnande af lagrättsmän och för bevittnande af protokollsutdragets rättighet erhålles ingen betalning. Lagrättsmännen åtnjuta för hvarje förrättningsdag 1 krona 60 öre.

13 §.

Kan ej heller vid den i 11 § omförmälda förrättning saken genom förlikning afgöras, åligger förrättningsmannen, om den, som skadan lidit, sådant påyrkar, till vederbörande amtman insända afskrift af förrättningsprotokollet med dertill hörande handlingar jemte eget yttrande angående de mäns trovärdighet, hvilka förrättat den föregående besigtningen, hvarefter amtman genast eller efter ytterligare undersökning, om sådan anses nödig, afgör, om skäl finnes till åtals anställande, i hvilket fall han föranstaltar om dylikt åtal enligt de för offentliga politisakers behandling gällande former — hvarvid dock föreläggande af straff icke eger rum — mot den eller dem, hvilka antingen, enligt hvad som förekommit, kunna anses öfvertygade om skadegörelsen eller eljest till följd af 9 § äro för densamma ansvarige. Sådana mål kunna efter omständigheterna handläggas antingen vid extra rätt eller vid tingen och står det den eller de tilltalade fritt att i dessa mål svara genom ombud.

Har skada af ifrågavarande beskaffenhet skett, men är skadan ringa, kan amtman besluta att allmänt åtal ej anställes, i hvilket fall det till amtman insända protokoll med bilagor tillställes den, som lidit skadan, med underrättelse det han eger att sjelf anhängiggöra och utföra sin talan, om han dertill finner sig befogad.

Ej heller eger allmänt åtal rum i de trakter, der distriktindelning icke förekommer.

Talan, som af enskild part anställes angående ersättning för skada af renar, utföres i enlighet med denna förordning, så vidt den å sådan talan är tillämplig; och kan anspråk på ersättning icke göras gällande, derest ej hvad i 10 och 11 §§ stadgas blifvit iakttaget. Målets instämmande till förlikningskommission är ej erforderligt.

14 §.

(Lydelse enligt Kongl. Maj:ts proposition.)

Hvad i 4, 10, 11, 12 och 13 §§ stadgas i afseende å behandlingen af deri omförmälda ersättningsfrågor eger ej tillämpning å dylika frågor, som uppkomma i Sverige, utan förfares med dessa efter *der gällande lag*.

Hvad i 4, 10, 11, 12 och 13 §§ stadgas i afseende å behandlingen af deri omförmälda ersättningsfrågor eger ej tillämpning å dylika frågor, som uppkomma i Sverige, utan förfares med dessa efter allmän lag.

15 §.

Talan emot Lappar om sådan gemensam ansvarighet, som i 9 § stadgas, anhängiggöres emot den, hvilken tjeustgjorde såsom förman i distriktet på den tid skadan skedde. Uppehöll sig derstädes vid nämnde tid Lappar från begge rikena, skola såväl den svenske som den norske förmannen instännas. Förmannen stämmes att svara i målet å vederbörande Lappars vägnar.

Tilltror förmannen sig kunna visa genom hvilkens eller hvilkas renar skada blifvit förorsakad eller att jemte de under hans tillsyn stående Lappar äfven andra böra för skadan ansvara, ege han att den eller de skyldige eller i senare fallet dem, emot hvilka anspråk om deltagande i ersättningen väckes, låta instämna till gemensamt svaromål i saken.

Der i det fall, hvarom denna § handlar, hinder möter att stämna förman, skall stämningen delgifvas de Lappar, emot hvilka talan föres; och gälle då för dem hvad i föregående mom. om förman är sagdt.

Vill man yrka, att någon ådömes böter, skall i hvarje fall den, mot hvilken sådant yrkande framställes, sjelf instännas.

16 §.

Lappar, hvilka, efter hvad i 9 § 3 mom. sägs, blifvit till ansvarighet för inträffad skada dömda, eller, efter det värdering af skadan enligt 11 § egt rum, ingått förlikning om erläggande af en ersättning, som icke öfverstiger den genom värderingen bestämda med tillagd godtgörelse för omkostnader, vare oförhindrade att mot den eller dem, som skadan förorsakat, i händelse kännedom derom sedermera erhålles, eller emot andra Lappar, hvilka, vid den tid skadan skedde, haft renar inom distriktet och sålunda böra i skadeersättningen deltaga, väcka talan om återgäldande af hvad de erlagt eller den del deraf, som å öfriga Lappar belöper. Sådan talan må dock ej anhängiggöras senare än två år, efter det skadan skedde.

17 §.

(Lydelse enligt Kongl. Maj:ts proposition.)

Laglig stämningstid, när Lappar i sitt hemland skola stännas Laglig stämningstid, när Lappar i sitt hemland skola stännas

till domstol i andra riket, är tre månader. Den, hvars vistelseort enligt vederbörande länsmans intyg är okänd, njuter tre månaders tid efter stämningens kungörande i Sverige i kyrkan eller i Norge vid kyrkan i den socken, der han senast haft sitt hemvist.

till domstol i andra riket, är tre månader. Den, hvars vistelseort är okänd, njuter tre månaders tid efter stämningens kungörande i Sverige i kyrkan eller i Norge vid kyrkan i den socken, der han senast haft sitt hemvist.

18 §.

1. Den, som oloffigen fäller eller misshandlar Lapparnes renar, skall, utom full ersättning för skadan, böta högst 40 kronor, så framt icke förseelsen efter allmän lag medför högre ansvar. Lag samma vare, om någon med uppsåt eller af groft vållande förorsakar, att renarne genom skrämskott, hundar eller på annat otillbörligt sätt ofredas på tillåtna uppehållsställen, eller söker att dem derifrån fördrifva.

2. Ofredas ren på tillåtet uppehållsställe af hund, skall skada, som derigenom tillfogas renen, af hundens egare till fullo ersättas, äfven om skadan icke förorsakats genom någons uppsåt eller vållande.

3. I de trakter, der distriktindelning eger rum, skola under den tid, Lappar från det andra riket enligt 3 § ega att med sina renar der uppehålla sig, den bofasta befolkningens hundar antingen hållas bundna eller vara försedda med klubba; landshöfdingen eller amtmannen dock obetaget att från nämnda föreskrift för vissa trakter eller särskilda fall medgifva undantag, der det finnes kunna ske utan att det med densamma afsedda ändamål förfelas. Bestämmelser om storleken af klubbans äfvensom närmare föreskrifter i öfrigt i afseende på klubbningen gifvas af landshöfdingen eller amtmannen, som jemväl må kunna förordna, att i trakt, der distriktindelning icke eger rum, de bofastes hundar under tid, som nämnd är, skola hållas bundna eller klubbade. Hund, som har till vana att jaga renar äfven på tillåtet uppehållsställe eller att döda renar, skall af egaren, efter föreskrift af polismyndigheten, dödas; och åligger det polismyndigheten att, der egaren sådant underlåter, genast låta döda hunden. Underlåter egare af hund att ställa sig till efterrättelse hvad här ofvan stadgas, eller de af landshöfdingen eller amtmannen i öfverensstämmelse dermed gifna föreskrifter, straffes med böter högst 40 kronor.

4. När Lapp hos länsmannen eller den, som af amtmannen blifvit förordnad att upptaga dylika mål, klagar öfver sådan förnärmelse, som

ofvan i 1 och 2 mom. är nämnd, skall denne efter föregången undersökning så fort ske kan, såvida han ej kan åstadkomma förlikning, i hvilket fall ansvar ej eger rum, om saken afgifva berättelse till landshöfdingen eller amtmanen, som, derest skäl förefinnes att ställa någon till ansvar, skall föranstalta om sakens utförande genom allmän åklagare, hvad Norge angår, enligt de i 13 § bestämda grunder, men i motsatt fall sänder berättelsen till den, som skadan lidit, med tillkännagifvande att det öfverlemnas åt honom sjelf att anhängiggöra och utföra sin talan, i hvilken händelse saken ej behöfver till förlikningskommission instämmas.

19 §.

De i 3, 4 och 7 §§ samt i 18 § 3 mom. omförmälda förseelser åtalas i Norge efter amtmannens föranstaltande inför politirätt. I Sverige skola dylika förseelser äfven vara underkastade allmänt åtal.

20 §.

Dom, hvarigenom någon i det ena riket blifvit dömd till böter eller skadeersättning enligt denna förordning, kan i det andra riket bringas till verkställighet, om den eger laga kraft, den dömd dermed förklarar sig nöjd eller, då domen är meddelad i Norge, vad emot domen icke blifvit inom stadgad tid anmaldt (Apellationsfristen er udløben) eller, i en genom allmän åklagare utförd rättegång, domen blifvit den sakfælde kungjord, utan att han påyrkat densammas pröfning i högre rätt. Önskar någon doms verkställande i det andra riket, vände sig till landshöfdingen eller amtmanen i det län eller amt, der domen är gifven, och teckne denne, derest sådant förhållande ådagalägges, på grund hvaraf den sökta verkställigheten må ega rum, bevis derom å domen samt sände handlingarna till vederbörande amtman eller landshöfding i det andra riket, hvilken föranstaltar om domens verkställande och de indrifna medlens öfversändande till förstnämnde landshöfding eller amtman.

Hvad om domar nu sagdt är, gälle ock om sådana i fråga om ersättning för skada, som i denna förordning omförmäles, träffade förlikningar, hvilka ega kraft af dom; börande landshöfdingen eller amtmanen, då sådan förlikning, ingången i det ena riket, för verkställighet öfversändes till det andra, tillika meddela bevis, att förlikningen enligt förstnämnda lands lagar eger samma gällande verkan, som laga kraft vunnit dom.

I afseende å böters förvandling vid bristande tillgång till deras gäldande, förfares enligt det lands lagar, der böterna skola uttagas.

21 §.

I Sverige skall kungörandet af norsk dom, meddelad på grund af denna förordning, verkställas genom kronobetjent med vittne eller genom två stämmingsmän eller nämndemän. Dervid skall ock, om rättegången är genom allmän åklagare utförd, den sakfælde affordras förklaring, huruvida han påyrkar domens pröfning i högre rätt. I mål, som enligt 15 § blifvit mot förman utfördt, skall domen kungöras denne, som har att i nämnda hänseende sig förklara.

22 §.

I de mål, der svensk Lapp är part i Norge eller norsk Lapp i Sverige, må ej stämpladt papper användas.

23 §.

I öfrigt komma de i hvartdera riket i allmänhet gällande lagar att tillämpas å Lapparne under deras vistande derstädes.

24 §.

(Lydelse enligt Kongl. Maj:ts proposition.)

När i denna förordning talas om Lapparnes renar förstås dermed icke allenast deras egna utan ock andras renar, hvilka äro under deras vård.

Bofaste *Lappar* hafva, när de *sjelfve vakta sina renar*, i afseende å dessa samma rättigheter och skyldigheter som *de flyttande* Lapparne.

När i denna förordning talas om Lapparnes renar förstås dermed icke allenast deras egna utan ock andras renar, hvilka äro under deras vård.

Bofaste renegare hafva, såvida de hålla sina renar under egen vård, i afseende å dessa samma rättigheter och skyldigheter som Lapparne.

25 §.

Embets- och tjenstemän, och särskildt landshöfdingar och amtmän, skola tillse, att de öfverflyttande Lapparne ej förnärmas i utöfvande af dem tillagda rättigheter.

26 §.

Der i ettdera af rikena å något visst område vid kusten eller inne i landet renars underhåll pröfvas för den jordbrukande befolkningen vara i synnerlig mån betungande, kan Konungen förordna, att det området ej vidare må till sådant ändamål begagnas mot det att erforderlig betesmark Lapparne anvisas på annan landsträcka, som dertill finnes tjenlig.

Betesmark, som sålunda blifvit anvisad åt Lapparne, må till den utsträckning, som är af nöden för att lemna bete till de renar, hvilka är efter annat dit föras, icke underkastas intrång genom rödjning, odling, säterbruk eller betande af hemdjur; dock att hvad här är stadgad icke utgör hinder för upprödning och odling, efter offentlig myndighets beslut, af platser inom dessa trakter till skjutsstationer eller herbergen för resande.

27 §.

(Lydelse enligt Kongl. Maj:ts proposition.)

Visar det sig nödigt för det i föregående § omförmälda ändamål, eller för att åt Lapparne bereda nödiga vägar till deras betesmarker, eller för att uppföra stängsel till förekommande af skada af renar att använda jord, som eges eller brukas af enskild man, vare egaren eller brukaren, när sådant af staten påfordras, skyldig att afstå jorden mot ersättning, som, der godvillig öfverenskommelse ej kan träffas, bestämmes i *Norge* genom värdering (*Tart*) och i *Sverige* enligt gällande förordning angående jords afstående för allmänt behof.

Visar det sig nödigt för det i föregående § omförmälda ändamål eller för att åt Lapparne bereda nödiga vägar till deras betesmarker eller för att uppföra stängsel till förekommande af skada af renar att använda jord, som eges eller brukas af enskild man, vare i *Norge* egaren eller brukaren, när sådant af staten påfordras, skyldig att afstå jorden mot ersättning, som, der godvillig öfverenskommelse ej kan träffas, bestämmes genom värdering. I *Sverige* förfäres härmed enligt gällande förordning angående jords afstående för allmänt behof.

28 §.

De bestämmelser i denna förordning, hvilka ordna förhållandet emellan Lapparne och den jordbrukande befolkningen, gälla icke inom

Finnmarkens amt. Skulle svensk Lapp söka sommarbete i detta amt för sina renar, komma de för amtets norska Lappar särskildt gällande bestämmelser att å honom tillämpas.

29 §.

Denna förordning träder i kraft, sedan enahanda bestämmelser blifvit antagna i Norge, från den dag Konungen för båda rikena bestämmer. Från samma dag upphör första bihanget eller codicillen till gränse-traktaten af 7/18 Oktober 1751 att vara gällande.

Beslut om upphäfvande eller ändring af denna förordnings bestämmelser blifver i hvardera riket, så vidt angår det andra riket eller dess undersåtar, först gällande, när motsvarande beslut är fattadt från den andra sidan, eller tre år förflutit, efter det i någotdera riket — jemte det beslut fattats om upphäfvande af denna förordnings bestämmelser — tillika stiftats ny lag angående Lapparne från det andra riket, utan att dess trädande i kraft gjorts beroende deraf, huruvida i detta rike motsvarande bestämmelser meddelats; dock må sådan för hvarje rike särskild lag icke stiftas, förr än tio år äro förflutna från den dag, då denna förordning trädte i kraft, och skall en hvar lagstiftning, som träder i stället för denna förordning, hvilat på följande grunder: begge rikenas Lappar skola allt framgent, som hittills, kunna hvarje år under Maj, Juni, Juli, Augusti och September månader uppehålla sig med sina renar i Tromsö, Nordlands, Nordre och Söndre Trondhjems amt i Norge samt den öfriga delen af året i de angränsande Norrbottens, Vesterbottens och Jemtlands län i Sverige, med lika rättigheter som de, hvilka i nämnda amt eller län tillkomma hvarje rikes egna Lappar; de i denna förordning Lapparne tillförsäkrade rättigheter till bete, jagt, fiske, skogs-fång och renvägar må icke inskränkas eller upphävas; den i förordningen fastställda begränsning i Lapparnes ansvar för skada, som af renar föröfvas på utängsslätter och utmark, må icke till Lapparnes skada förändras; samt den i förordningen medgifna rätt till verkställighet i det ena riket af domar gifna och förlikningar ingångna i det andra icke upphävas eller inskränkas.

Stockholm den 22 April 1882.

På Särskilda Utskottets vägnar:

G. Lagerstråle.

Reservationer:

af Herr *Lagerstråle*, med hvilken Herrar *Asplund*, *Bergman*, *Widmark*, *Ekström*, *Hæggström* och *Farup* sig förenade: »Innehållet af § 29 mom. 2 synes mig vara ofullständigt i fråga om grunderna för en, såsom möjlig förutsatt, ny lagstiftning, särskild för hvardera riket, i thy att der icke återfinnes något af hvad som i § 3 afser betesrätten för de Lappar, som *under hvilken årstid som helst* beta sina renar å fjällen på ömse sidor om riksgränsen. Då bestämmelserna i detta mom. jemväl för öfrigt, efter mitt omdöme, kunna tydligare än i den föreslagna lagtexten framträda genom en något förändrad ordställning, har jag ansett detta mom. böra affattas sålunda:

Beslut om upphäfvande af eller ändring i denna förordning blifver i hvardera riket, så vidt angår det andra riket eller dess undersåtar, först gällande, när *antingen* motsvarande beslut är fattadt å den andra sidan, *eller ock* tre år förflutit från det i någotdera riket, icke allenast beslutats upphäfvandet af denna förordning, utan jemväl angående Lapparne från det andra riket antagits ny lag, hvars giltighet icke gjorts beroende af någon motsvarighet i lagbestämmelser i detta senare rike; dock att sådan särskild lag icke må stiftas förr än efter tio år från den dag, då denna förordning trädt i kraft.

All lagstiftning, som kan komma att träda i stället för denna förordning skall hvila på följande grunder, nemligen:

att begge rikenas Lappar skola allt framgent, som hitintills, kunna hvarje år under Maj, Juni, Juli, Augusti och September månader uppehålla sig med sina renar i Tromsö, Nordlands, Nordre och Søndre Trondhjems amt i Norge samt den öfriga delen af året i de angränsande Norrbottens, Vesterbottens och Jemtlands län i Sverige, med lika rättigheter som de, hvilka i nämnda amt eller län tillkomma rikets egna Lappar; *äfvensom*

särskildt i de trakter, der Lapparne efter gammal sedvana plägat under hvilken tid af året som helst beta sina renar å fjellen på ömse sidor om riksgränsen, de fortfarande skola vid denna betesrätt bibehållas i samma utsträckning som hitintills;

att de i denna förordning Lapparne tillförsäkrade rättigheter till bete, jagt, fiske, skogsfång och renvägar icke må inskränkas eller upphävas;

att den i förordningen fastställda begränsning i Lapparnes ansvarighet för skada, som af renar föröfvas på utängsslätter och utmark, icke må till mehn för Lapparne förändras; samt

att den i förordningen medgifna rätt till verkställighet i det ena riket af domar gifna och förlikningar ingångna i det andra icke må upphävas eller inskränkas».

af Herr Casparsson: »Då man genom en lag vill ordna gemensamma rättsförhållanden i tvenne riken, så synes mig lagens yttre form, hvaren den gemensamma tanken söker sitt uttryck, äfven böra vara så öfverensstämmande som med de särskilda språkens egendomligheter och med ett korrekt uttryckssätt i öfrigt må vara förenligt. Den, på Kongl. Maj:ts befallning den 1 September 1879, verkställda öfversättning till svenska språket af det förslag till »Lov angående Lapperne i de forenede Kongeriger Norge og Sverige», som till svenska Justitiedepartementet från den norska regeringen öfverlemnats, hvilken öfversättning ligger till grund för det nu till svenska Riksdagens pröfning öfverlemnade Förslag till Förordning rörande Lapparne, synes mig innehålla sådana afvikelser från den norska texten, som hvarken med hänsyn till uttryckets större klarhet eller i omvårdnaden af språkets ans kunna finna sitt berättigande. Som prof på beskaffenheten af denna öfversättning tillåter jag mig anföra följande parallelställen:

Norska texten.

9 §.

4. Sker Skade paa Udmark, som ikke ovenfor er omhandlet, saa at Jordens Eier eller Bruger derved kommer til at savne fornødent Bete for sit Bofæ, erstattes Skaden ligeledes efter samme Forskrifter, som

Svenska texten.

9 §.

4. Skada å utmark, som ej ofvan är omnämnd, ersättes jemväl efter ofvan stadgade grunder, dock endast i det fall, att jordens egare eller innehafvare genom densamma kommit i saknad af erforderligt

her ovenfor ere givne. Dog skall det, hvad særskilt angaar Tromsø Amt, ikke medføre Erstatningsansvar, om Ren komme ind og bete paa saadan Udmark i Tiden før hvert Aars 8de Juli, naar denne Frihed kun ikke af Lapperne benyttes saaledes, at Enkeltmand derved i væsentlig Grad bebyrdes.

26 §.

Dersom i noget af Rigerne paa noget vist Omraade ved Kysten eller inde i Landet Renholdet findes at være den jordbrugende Befolkning i særdeles Grad til Uleilighed, kan Kongen afgive Bestemmelse om, at saadant Omraade undrages Lappernes Betesret, mod at der anvises dem fornøden Betesmark paa andre Strækninger, som dertil kunne ansees tjenlige.

Hvad förordningens språkliga del i öfrigt beträffar, vill jag härmed hafva reserverat mig mot hvarje andel i godkännandet af sådana uttryck, som t. ex. de i § 18 förekommaude: »Den som oloffigen fäller eller misshandlar Lapparnes renar», hvaraf skulle synas framgå att det kunde finnas någon *lofflig* misshandel; eller den mindre lyckligt funna sammanställningen i samma moment af orden: »genom skrämnskott, hundar eller på annat otillbörligt sätt ofredas på tillåtna uppehållsställen»; — — — eller den i mom. 3 förekommande bestämmelsen: »Hund, som har till vana att jaga renar äfven på tillåtet uppehållsställe eller att döda renar, skall af egaren, — — — dödas»; hvilken föreskrift, enligt vanlig ordtolkning, skulle hos hunden förutsätta förmåga att skilja mellan tillåtet och otillåtet uppehållsställe; hvarförutom jag håller före att hund, som visar det okynne att döda renar, bör sjelf dödas redan innan detta okynne hunnit utbilda sig till »*vana*».

Beträffande slutligen den genom dess många mellansatser labyrinthiska 29 §, så inskränker jag mig till den anmärkningen, att den, med afseende på fattningsförmågan och tankeskärpan, ej blott hos det

bete för sina hemdjur. Hvad Tromsø amt särskildt angår eger ej ersättningskyldighet rum, om renar komma in och beta å sådan utmark under tiden före den 8 Juli hvarje år, när denna förmån ej af Lapparne begagnas sålunda, att någon jordegare eller innehafvare särskildt derigenom i väsentlig mån betungas.

26 §.

Der i ettdera af rikena å något visst område vid kusten eller inne i landet renars underhåll pröfvas för den jordbrukande befolkningen vara i synnerlig mån betungande, kan Konungen förordna, att det området ej vidare må till sådant ändamål begagnas mot det att erforderlig betesmark Lapparne anvisas på annan landsträcka, som dertill finnes tjenlig.

nomadfolk, lagen närmast rörer, utan till och med hos de högt stående kulturfolk, för hvilka den äfven skall gälla, är affattad på — ett mycket underligt språk.

Om än det ursprungliga lagförslaget under dess fortsatta behandling delvis undergått förbättring äfven i språkligt hänseende, så torde likväl till det nu föreliggande kunna fogas samma erinran, som, vid det först framlagda förslagets pröfning, till Högsta Domstolens protokoll den 16 November 1868 afgafs af en dess ledamot: »börande jag slutligen begagna tillfället att fästa uppmärksamheten på vigten deraf, att uti allmänna författningar, som till efterrättelse utfärdas, och hvilka komma att i en framtid bära vittnesbörd om den punkt, hvarpå folkbildningen sig befinner, språket måtte vårdas så, att den, som läser, icke kommer i tvekan, om det kan vara hans eget klara och välljudande modersmål.»

Hvad åter förordningens innehåll vidkommer, så måste jag i främsta rummet mot förslagets 9 § anmäla min reservation. Denna paragraf innehåller, genom bestämmelserna om skadegörelse och om den Lapparne åliggande gemensamma ersättningskyldigheten, kärnpunkten i hela lagförslaget. Tvifvelsutan kunna ur principiell synpunkt ganska viktiga betänkligheter anföras mot den gemensamma ansvarigheten. Men då den bofasta befolkningens rätt att erhålla skydd mot Lapparnes oaktsamhet eller vanvård om sina renar endast på detta sätt torde kunna tillgodoses och då en nomadiserande befolknings vanor och lefnadssätt i vissa fall betinga undantag från de för ett kulturfolk gällande rättsprinciper, så har jag mot den gemensamma ansvarighetens införande i denna undantagslag ingenting att invända. Deremot ligger det största vikt uppå att bestämmelserna i fråga om sådan skadegörelse, å hvilken den gemensamma ansvarigheten skall tillämpas, så affattas och begränsas att ej det fattiga nomadfolket oskäligt betungas. Den i paragrafens 2:dra moment stadgade föreskrift att Lapparne skola ersätta skada å oinhägnad utängsslätter är icke allenast för dem mycket betungande utan efter mitt förmenande derjemte orättvis, emedan bevakningen af dessa utängar mot intrång af renar blir i många fall rent af en *omöjlighet*. Sålunda anför Kapten Bang i sin, till följd af offentligt uppdrag, till beskrifningen öfver Tromsö amt fogade rapport följande: »Förnämsta anledningen till tvistigheter lemna de bofastes allför utsträckta användning af utängsslätter i Skaelvdalen med dess

förgreningar. Då en fullständig bevakning af dessa slättermarker är en omöjlighet för Lapparne, om de skola draga nytta af de omgifvande präktiga betesmarkerna, är det nödvändigt att för Lapptrafiken förvärfva den öfre delen af denna dalgång.»

Af ofvannämnde sakrika och upplysande rapport framgår ovedersägligt, att skadegörelsen å just dessa oinhägnade utängsslätter utgör en af de ömtåligaste kollisionspunkterna mellan Lapparne och de bofaste, äfvensom att påståendet, att brist på stängselvirke skulle lägga hinder för hägnads anbringande, blott till en del är sant. Vidare anföres, (Afsnit II): »Sedan nu härvarande rika tillgång på gårdselfång under de senare åren blifvit tillgodogjord, kunna inegorna i dessa trakter anses något så när tryggade. Anses det nödvändigt, kunna visserligen äfven utängsslätterna inhägnas här, hvarest tillgången till gårdsel är så lätt. Också äro alla här ense om att anse betningen på hagmarkerna och utängsslätterna under försommaren som den väsentligaste skada, renen förorsakar»; (Afsnit IV): »Af Löjtnant Morgenstiernes rapport framgår, att skadan skulle i alla afseenden betydligt förminskas, om de bofaste hade stängsel kring sina marker»; (Afsnit VI): »Saknad af stängsel kring inegorna är en hufvudsak till skadegörelse. Visserligen kan man icke rimligtvis fordra att stängsel uppföres kring all utängsslätter, men de viktigaste bland dessa synes det skäligt att man inhägnar. För att utestänga renen behöfves ej något starkare stängsel och den tid, som anbringandet af hägnad medtager, skall säkert betala sig, om skadan verkligen är så stor, som de bofaste påstå. Stängselmaterialier äro lätt tillgängliga.»

I hufvudsakligen samma riktning yttrar sig den af norska regeringen, för undersökning af förhållandena i Trömsö amt utsände agronomen I. Haukland, hvilken i sin afgifna rapport säger: »Utän stängsel å ena och en bättre ordnad vallning å den andra sidan samt polis-tillsyn skall det i sådana trakter, dit så många lappfamiljer tillströmma, svårligen lyckas att utestänga kif och strid, om man ock uppdrager de noggrannaste gränser.» På ett annat ställe yttrar han: »Der afståndet från fjord till fjord är så kort, som på Kvalön, fordras det en långt starkare bevakning än den, hvaröfver Lappen kan föfoga, för att afhålla djuren från den bebodda kusten, och det finnes knappast någon rimlighet att antaga, det den bofastes klagomål skola upphöra, förrän han fått sina inegor inhägnade eller det antal djur, som få beta på ön, inskränkt till en bråkdel af det nuvarande.»

Att den öfver höfvan utsträckta användningen af utängsslätter ej är till någon egentlig nytta för nybyggarne sjelfva erkännes af med

förhållandena i dessa nordliga trakter fullt förtrogne norrmän, såsom Stockfleth och Friis, och denna deras uppfattning bekräftas till fullo af Haukland. Han yttrar i ofvan införda rapport: »Hvad som har förhindrat utvecklingen af ängsskötseln är, utom klimatets stränghet, i väsentlig mån den utomordentliga gräsrikedomen i skog och fjell, hvilken föranledt till en ofta alltför utsträckt användning af utängsslätter. Dessa kräfva oproportionerligt mycket arbete vid inbergningen och lemna ett dåligt foder, hvarjemte de ständigt gifva anledning till konflikter med de nomadiserande Lapparne. Den första verkan af boskapsskötselns lyftning visar sig också uti inskränkning i begagnandet af dylika slåttermarker och ett bättre bruk af hemmarken.»

Härmed torde vara ådagalagdt, att inhägnandet af dessa utängar ingalunda anses vara någon omöjlighet, och att, der sådant i särskilda fall kunde medföra svårighet, utängsslätterna i allmänhet icke för nybyggaren hafva det värde, att han genom att afstå från deras begagnande till förmån för *rätte* egaren, Lappen, skulle tillskyndas någon förlust. Det är nemligen ett faktum, som svårligen kan bortresonneras, att dessa utängsmarker till större delen erhållit sitt egentliga värde genom det arbete, Lappen från början på dem nedlagt. En med Lapparnes vanor och förhållanden fullt förtrogen auktoritet, Professor J. A. Friis i Kristiania, yttrar härom: »År efter år hafva Lapparne från urminnes tid flyttat sina rengårdar från plats till plats och sålunda rödjat, inhägnat och gödslat stycke efter stycke i skog och mark, för att deras renar på dylika ställen måtte påträffa tidigare och frodigare gräs än annorstädes. Sålunda har det tillgått, icke blott i Finmarkens och Tromsø amt, men ännu sydligare, så långt nomaden har hållit och håller till, ända till Hatfjelddalen i Vefsen, att en stor del af hvarje prestgälls gårdar och öppna platser ursprungligen blifvit upprödjda af fjell-lapparne. De af Lapparne upprödjda och gödslade ställen, som benämnas »rengårdar», blifva nemligen snart odlingsbara marker, som nybyggarna naturligtvis finna sin fördel vid att tillägna sig, för att använda dem antingen som »rofgårdar», potatesland eller, om de äro belägna på utmarken, såsom »utängsslätter». Att nomaden skulle kunna hafva någon som helst eganderätt till den af honom upprödjda marken, det har aldrig fallit någon menniska in. När nybyggaren genom lokalauktoriteten har tillägnat sig marken, har fjell-lappen icke blott lemnats utan ersättning för förlusten af de jordstycken, som han år efter år har ansat och skött, men om hans hjord af gammal vana tränger in på en »rengård», som blifvit förklarad för »utängsslätter», så måste han till på köpet finna sig i att betala skadeersättning.» — — »Om gemensam

ansvarighet, som det är föreslaget, kommer att åläggas Lapparne, så skall nybyggaren icke blott kunna ligga i god ro i sin säug, under det Lappen får sitta uppe i en fjellklyfta för att vakta hans oinhägnade marker, men nybyggaren kan också om dagen stå som en lugn åskådare, om renen skulle göra någon skada; ty denna måste då oundvikligen ersättas antingen i pengar eller i renkött.» — — »Af det ofvan anförda skall det måhända blifva temligen klart och tydligt, att nomadens tillvaro står på ytterst svaga fötter, och att hans undergång skall vara säker, så framt icke, på samma gång de bofastes rätt tillgodoses genom den föreslagna »gemensamma ansvarigheten», man också för Lapparne undanrödjer de vanskligheter, som göra all möda å deras sida att afvärja skada fruktlös, eller öfver hufvud taget »fäster rättvist och billigt afseende vid de urgamla rättigheter och egendomligheter, som äro förknippade med deras näringsfång.»

På grund af dessa uttalanden och med stöd så väl af hvad Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jemtlands och i Norrbottens län i afgifna embetsutlåtanden yttrat, som ock af hvad inom Konungens Högsta Domstol vid ärendets pröfning förekommit, skulle jag måhända icke tvekat att som ledamot af Svenska Riksdagen yrka, att, om gemensam ersättnings skyldighet för af Lapparne eller deras renar åstadkommen skada skall Lapparne åläggas, jordegarna äfven måtte åläggas att stänga omkring sina odlade eller till höfångst begagnade egor, der material för sådan stängsel förefinnes; och att, om sådan skyldighet skulle finnas vara för den enskilde jordegaren alltför betungande, staten, som till nybyggaren upplåtit marken, måtte träda emellan. Men då jag, såsom ledamot af det särskilda Utskott, till hvars förberedande behandling förslaget till förordning blifvit hänvisadt, befinner mig i en till denna fråga ansvarsfullare och mera grannliga ställning, än som endast riksdagsledamot, vill jag ansluta mig till den mening, hvarom det öfvervägande flertalet i Högsta Domstolen enats; och får i öfverensstämmelse dermed vördsamt yrka, att 9 § 2:dra mom. måtte erhålla följande lydelse:

2. Skada, som af renar göres å åker, äng, inhägnade utängsslätter, växande skog eller hjortronland, ersättes af den eller dem, genom hvilkas renar skadan blifvit förorsakad. Sker sådan skada med uppsåt eller grof vårdslöshet vid renarnes bevakning, böte dessutom den skyldige för hvar gång högst 40 kronor, hvilka böter dock ej ifrågakomma, der förlikning träffas om skadans ersättande. Lapp, af hvars renvaktare sådan förseelse nu sagd är blifvit föröfvad, vare ansvarig för gäldande af de böter, som kunna renvaktaren ådömas.

Beträffande paragrafens 4:de punkt, finner jag, på sätt och inom Högsta Domstolen blifvit anmärkt, den Lapparne ålagda skyldigheten att ersätta skada å den egentliga utmarken vara så obestämd och för Lapparne så föga betryggande, att ett dylikt stadgande ej torde böra inrymmas i en lag, som afser att *ordna* rättsförhållanden och *förekomma* tvister mellan en bofast och en nomadiserande befolkning. Det i 1751 års codicill intagna stadgande om skyldighet för Lapparne att icke göra landets egne invånare någon skada "*på skog, åker och äng, muldebärs- eller hjortronsmyror eller något annat*", synes mig ej gerna kunna lemna stöd åt den här föreslagna inskränkningen i Lapparnes betesrätt å utmark. Betesrättens utöfvande medför nemligen efter mitt förmenande ovillkorligen, att betet derigenom aftager och dymedelst lider skada. Skulle derföre codicillens mycket obestämda uttryck: »skada på skog, — — eller *något annat*» kunna tillämpas på bete i utmark, då blir Lapparnes traktatsenliga rätt, att »såsom tillföre, lika med landets undersåtare — — — få begagna sig af land och strand til underhåll för theras djur och sig sjelfva», fullkomligt illusorisk, eller i bästa fall beroende af det antal hemdjur, den bofasta befolkningen finner för godt att underhålla. Visar det sig, att Lappen vid betesrättens utöfvande skulle begagna denna rättighet så, att någon viss jordinnehafvare (Enkeltmand) mer än andra derigenom betungas, torde ett dylikt missbruk på administrativ väg kunna afhjelpas. Den för Tromsö amt föreslagna begränsningen för ersättning af skadegörelse å utmark till ett bestämdt afstånd från jordegarens eller brukarens fasta bostad, måste, med afseende så väl å vidsträcktheten af de distrikt, hvarom i § 6 stadgas, som ock till följd af svårigheten, att i ett starkt kuperadt och delvis svårtillgängligt alpland noggrant bestämma afstånden, vid tillämpningen visa sig i många fall outförbar, hvarjemte sådan från ansvar för skadegörelse fritagen utmark genom uppstående nybyggen kommer att i denna dess egenskap vara underkastad ständig osäkerhet. Med stöd af hvad så väl af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Norrbottens län, som af flertalet i Högsta Domstolen blifvit anfördt, vågar jag derföre hemställa,

att 4:de punkten af § 9 måtte ur förordningen utgå.

§ 26.

Jemte det jag anser, att det i § 26 begagnade uttrycket »renars underhåll», såsom icke återgifvande det norska ordet »Renholdet», är i språkligt hänseende origtigt, får jag mot paragrafens innehåll, i hvad det rörer medgifvandet af Lapparnes afvisande från deras nu innehaf-

vande betesmarker, anmäla reservation. Man skall förgäfväs i den historiska rätten liksom i nu gällande traktatsbestämmelser söka efter stöd för en dylik åtgärd. Den enda rätt, som här kan åberopas, är *den starkares rätt*, i fråga om anlitaudet hvaraf det torde tillåtas mig att här åberopa ett Konung Oskar den förstes yttrande med anledning af just förhållandet till Lapparne: »Den sanna politiken tillstodder ingen orättfärdighet». Ett än längre fortsatt legaliseradt undanträngande af Lapparne, hvilka, det måste medgifvas, redan i mer än ett hänseende blifvit behandlade på ett sätt, som icke ur synpunkten af de menckliga rättigheternas fordringar låter sig försvaras, måste anses närmast ur ekonomisk synpunkt obehöfligt, då redan verkställda undersökningar gifva vid handen, att genom ändamålsenliga administrativa anordningar tillräckligt utrymme och verksamhetssätt kan beredas åt både bofaste och nomader. Skall åter nybyggesväsendet fortfarande på ett besinningslöst sätt uppmuntras, då utarmas och utdör först nomaden och sedan nybyggaren, ty, som Læstadius säger: "*Tillintetgöres Fjell-lappen, så kan ingen nybyggare längre existera*"; till den grad är den senare beroende af den förre i dessa svårtillgängliga, ofruktbara trakter. »De fjellmarker, som de med sina renar afvinna lifvets uppehälle», säger Overlærer Dau om Lapparne, »äro icke användbara för något som helst annat menckligt ändamål. De fylla således i landets allmänna hushållning en plats, som eljest skulle stå tom. Och likväl är just denna så egendomliga och menlösa folkstam för närvarande utsatt för ett intrång, som kan medföra en beklaglig förändring, icke blott för dem sjelfva, men äfven för flera af deras medborgare.»

Ännu kraftigare framhållas detta förhållande af Lapparnes varm-hjertade missionär, Stockfleth: »Skall nybyggarnes antal fortfarande tilltaga», säger han, »och följaktligen nybyggarnes hundar, i stället för att till antalet förminskas äfvenledes tilltaga, då kunna inga lagbestämmelser i verlden något uträtta, huru goda och rättvisa de än må *synas* vara. Det gifves efter mitt förmenande blott ett enda medel till att afhjelpa dessa städse tilltagande och till sina följder högst betänckliga förvecklingar och det är aflägsna, förminskas och så vidt möjligt är, förebygga orsakerna genom att sätta en gräns för vidare nybygges anläggningar. Då först skall nomaden erhålla rättvis likställighet inför lagen med landets öfriga innebyggare.» »Nomaderna och deras hjordar äro nu till den grad förträngda, dels genom gränsbestämmelserna mot Ryssland, dels ock icke minst genom intrång af nybyggarna, att hvarje fortsatt intrång och minskning i djurantalet måste föra till oundvikligt förderfliga följder icke blott för Finnmarkens provinser (Finnmarkens och

Tromsö amt) och en del af Nordlandens, men också med hänsyn till våra politiska förhållanden till grannländerna. Äro nomaderna af politisk betydelse för våra tvenne mäktiga grannstater, så äro Norges nomader det ännu mera för Norge. Vi kunna lätteligen genom ett oklokt handlingssätt mot våra nomader utsätta oss för, att förr eller senare råka i mer eller mindre beroende af våra grannar.»

Om förhållandena redan nu visat sig sådana, hvad betydelse har väl då anvisandet af »erforderlig betesmark på annan landsträcka, som dertill finnes tjenlig», hvarmed bestämmelsen i § vill hålla Lapparne skadeslösa för fränhändandet af deras nuvarande områden?

Det är i betraktande här af, och då jag anser ett fortsatt, legaliseradt undanträngande af den lappska folkstammen, som ett moraliskt, politiskt och ekonomiskt missgrepp, som jag får, enligt hvad ofvan är sagdt, mot ifrågavarande §:s 1:sta moment anmäla min reservation.

§ 29.

På de af Högsta Domstolen anförda skäl och med stöd af Herr Chefens för Justitie-departementet till statsrådsprotokollet den 13 Januari 1882 afgifna förklarande, att han *»fortfarande anser den af Högsta Domstolen förordade redaktion af denna § vara den rigtiga»*, som ock med anledning af den af bemälda departementschef i anförandet till samma statsrådsprotokoll framhållna *»svårigheten att med full säkerhet bedöma beskaffenheten af en lagstiftning, hvartill endast vissa allmänna grundlinier finnas uppdragna»*, får jag vördsamt hemställa, att § måtte erhålla följande af Högsta Domstolen förordade och i sammansatt svenskt och norskt Statsråd den 8 December 1881 eventuelt godkända redaktion:

Denna förordning träder i kraft sedan enahanda bestämmelser blifvit antagna i Norge, från den dag Konungen för båda rikena bestämmer. Från samma dag upphör första bihanget eller codicillen till gränsetraktaten den $\frac{7}{18}$ Oktober 1751 att vara gällande.

Beslut om upphäfvande af eller förändring i denna förordnings bestämmelser äro i hvartdera riket, för så vidt angår andra riket eller dess undersåtar, först gällande, när motsvarande beslut är fattadt å den andra sidan».

af Herr *Hægström*: »Då nu föreliggande Kongl. proposition om Förordning rörande Lapparne i de förenade konungarikena Sverige och Norge uti förordningens § 29 förutsätter att vid dess antagande 1751

års codicill skulle komma att upphöra, så har man att tillse, om Lapparne genom denna förordning komma i jemngod, bättre eller sämre ställning än den de innehaft på grund af bestämmelserna i samma codicill.

En jemförelse i nämnda syfte utvisar enligt mitt omdöme, att Lapparnes ställning blifver sämre efter den nya förordningen. § 10 uti 1751 codicill, som nu är i fråga att upphävas, innehåller: alldenstund Lapparne behöfva begge Rikens land, skall det dem, efter gammal sedvana, vara tillåtet höst och vår att flytta med deras renhjordar öfver gränsen och hädanefter som tillföre, lika med landets undersåtare, få betjena sig af land och strand till underhåll för deras djur och sig sjelfva, endast med undantag af särskildt uppräknade ställen, samt § 16: Lappläusmännen och nämndemännen skola besörja, att de öfverflyttande Lapparne för sina djur njuta *tillräckligt underhåll*, dock så att den inhemska Lappen icke af de främmande uttränges från sitt skatteland och lider brist, samt att de främmande Lapparne under sina flyttningar icke göra landets egna innevånare någon skada.

Om af denna, Lapparne för all framtid tillförsäkrade, ovilkorliga rätt, icke allenast att få flytta från det ena riket till det andra, utan ock att i det land de besöka erhålla *tillräckligt underhåll* för sina renhjordar, å ena sidan icke bör dragas den slutsats, att allt det land, som före och vid tiden för gränstraktatens afslutande år 1751 af Lapparne tillfälligtvis besöktes, fortfarande skulle för deras räkning afsättas och derigenom icke kunna åt bofaste i mer eller mindre mån upplåtas till uppodling, så torde å andra sidan icke heller, utan kränkning af den rätt, som tillförsäkrats Lapparne genom codicillen till 1751 års gränsetraktat, en fortgående uppodling af förut öde trakter böra och kunna tillåtas i den stora utsträckning, som dess värre skett i begge rikena.

I Jemtlands län har kronan, som före afvittringen och på grund af 1751 års traktat medgifvit Lapparne från begge rikena betesrätt å sina dåvarande områden, likväl åt enskilda vid afvittringen *utan förbehåll* öfverlåtut större delen af dessa områden, hvilka kronan väl icke kunde till enskilda öfverlåta med bättre eller annan rätt än hvarmed hon sjelf innehade dem.

Denna rättsprincip har ock vunnit fullt och rättvist erkännande uti den af Kongl. Maj:t den 30 Maj 1873 utfärdade stadga om afvittringen i Vester- och Norrbottens läns lappmarker, der uti § 8 förordnas att hemman och nybyggen skola, såvidt tillgång finnes, erhålla skog ej blott till husbehof utan ock till afsalu; »*dock att Lapparne öfven efter afvittringen skola vara, såsom hittills, berättigade att för renhjordarne begagna*

bete å all skogsmark inom lappmarkernas nuvarande område, dock å enskildes skogar inom de till odling tjenliga delarne af landet endast vintertiden, äfvensom egu att, i den mån för betesrättens utöfvande är nödigt, till hushållsbehof begagna skogen. Renbetesland, som kunna finnas inom den blifvande gränsen för de till odling tjenliga delarne af lappmarken, må, såvidt för lapparnes behof af renbete erfordras, fortfarande dertill användas.»

Hade Lapparnes betesrätt blifvit lika omsorgsfullt bevarad vid odlingens framskridande i brödrariket Norge och i Jemtlands län, så skulle sannolikt de beklagliga förvecklingar, som uppstått i nyssnämnda trakter mellan landets urinvånare, Lapparne, och kulturens pionierer, nybyggarne, alls icke urartat till den olidlighet, hvaröfver klagan nu förspörjes från dessa håll. Det är icke ens fel att två träta, säger ordspråket, och om ock detta i de flesta fall är sant, så synes mig af det förut anförda lika väl framgå, att Lapparne, hvilka från urminnes tider innehaft landet och genom ofta nämnda 1751 års codicill blifvit försäkrade om betesrätt för sina renhjordar, här vid lag hvarken hafva största skulden till eller böra bära ansvaret för det nu i vissa trakter rådande olidliga oeffterättlighetstillståndet.

Beträffande det föreliggande lagförslagets detaljbestämmelser synes man väl mycket hafva sett den bofasta befolkningen till godo, hvar emot man lemnat den svägare partens, de nomadiserande Lapparnes intressen alltför mycket åsido. Såsom stöd för denna min uppfattning tilllåter jag mig hänvisa till § 6 om distriktindelning med Lapparne ålagd gemensam ansvarighet för skada, som af deras renar tillfogas den bofasta befolkningens egendom, hvaremot uti § 18, vid tal om skada, som genom den bofasta befolkningens hundar föröfvas å Lappens enda egendom, renen, ingen dylik ansvarighet ålägges den bofaste.

Vidare skola Lapparne enligt stadgandet i 9 §:s 2:dra moment ansvara för skada, som af deras renar göres å utängsslätter, *äfven om dessa icke äro inhägnade*. En hvar jordbrukare känner, huru svårt det är att afhålla de tama husdjuren från sådan oinhägnad slätter, och ändock åläggas Lapparne vid ersättnings ansvar att hålla de halvilda renarne från sådana egors ofredande.

Bland de myndigheter, som öfver detta förslag till förordning blifvit hörda, hafva Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uti Norrbottens och Jemtlands län påvisat det obilliga i detta stadgande och påyrkat, att stängsel skulle af jordegarna anbringas kring den odlade marken och de värdefullare utängsslätterna, helst vid de omfattande undersökningar, som på norsk sida blifvit i frågan verkställda, der allmänt medgifvits att

renen icke springer öfver hägnader, så framt han icke är förföljd, hvarför ock »nästan ingen skada genom flyttlapparnes renar på sådana egor förorsakats». Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uti Jemtlands län anser, att stängselskyldighet bör genom lagstiftning påbjudas eller att, om detta förslag medför olägenheter, vissa nu enskilda tillhöriga trakter böra, der så för ändamålet finnes nödigt eller tjenligt, genom inköp till lapparnes besittning upplåtas. Innan endera åtgärden eller begge vidtagits, förklarar samma myndighet, som eljest icke skulle hafva något att anmärka emot den gemensamma ansvarighet, förslaget innebär, sig icke för närvarande kunna godkänna densammas införande. (Se bil. till Kongl. propositionen N:o 18, sid. 120—121 och 136—137).

På dessa skäl hafva ock 4 af Högsta Domstolens ledamöter påyrkat att uti 9 § 2 mom. ordet »inhägnade» måtte införas framför ordet utängsslätter (se samma bil. sid 149).

Uti sin den 3 November 1829 till Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelse, »angående afvittringen i Luleå lappmark samt vidtagande af åtskilliga anstalter till tryggande af lappallmogens och nybyggarnes ömsesidiga bestånd», anhöllo Rikets Ständer bland annat, att det nådiga stadgandet, som Kongl. Maj:t, i afseende på gärdesgårdshägnader omkring det hö, som af nybyggarne icke förvaras uti lador, redan under den 3 Maj 1825 meddelat till efterlefnad i lappmarkssocknarne inom Vesterbottens län, äfven måtte till öfriga norra provinserna utsträckas. Genom Kongl. brefvet den 26 Mars 1831 till Kammarkollegium i fråga om bestämmande af gunderna för afvittring och skattläggning i lappmarkerna samt af vissa åtgärder till tryggande af lappallmogens bestånd, förklarades att, med bifall till hvad Rikets Ständer härutinnan föreslagit och Kongl. Maj:ts Befallningshafvande tillstyrkt, Kongl. Maj:t i nåder funnit godt förordna, »att hvad redan för Vesterbottens läns lappmarker, enligt berörde Kongl. Maj:ts nådiga bref den 3 Maj 1825 i detta ämne stadgadt är, äfven må för lappmarkerna i *Norrbottens* och *Jemtlands län* gälla till efterrättelse, eller att nybyggare och hemmansinnehafvare derstädes, hvilka å sina ängar och slottermyrar icke förvara sitt hö uti ordentliga lador, utan lägga detsamma i stackar, skola förse sådana höstackar med en stadig och tät gärdesgård till fyra alnars höjd, på fem eller sex alnars afstånd å alla sidor från stacken, för att emot åverkan af renkreaturen densamma förvara, vid äfventyr för egaren till höet, att i annat fall sjelf sin skada stånda, om slaget, bergadt och i stack upplagdt hö uppåtes och nedtrampas; dock böra såväl inom *Norrbottens* och *Jemtlands* som *Vesterbottens* läns lappmarker, der gärdesgårdar icke anses uppfylla ändamålet,

eller icke kunna utan svårighet uppföras, andra lämpliga hägnader för ändamålet uppsättas» — — — — — »och vill Kongl. Maj:t i öfrigt hafva Dess Befallningshafvande i Jemtlands och Norrbottens län i nåder anbefaldt att genom kungörelse i länen, i förening med hvad ofvan stadgadt är, erinna nybyggarne om angelägenheten att, till förekommande af skada i förenämnde afseende, uppföra hölador och, såvidt sig göra låter, deras ängs- mark instänga.» Dessa förordningar hafva ytterligare bekräftats genom Kongl. Brevet den 3 Oktober 1866 till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Norrbottens län, angående grödas och egors fredande i lappmarken. Af dessa återopade handlingar framgår oförtydbart, af hvilken vikt ej mindre Kongl. Maj:t än ock Rikets Ständer ansett det vara för Lapparnes och nybyggarnes ömsesidiga trefnad och bestånd, att de senare genom laga påbud tillhöllos att såväl genom ordentlig stängsel som genom uppförande af hölador freda den gräsbärande marken eller det derifrån bergade höet från skadegörelse af de halvilda renarne.

Af hvad jag här ofvan haft äran anföra vore jag färdig för min del yrka afslag på hela förslaget till förordning i ämnet, men då ett afslag, derest det blefve Riksdagens beslut, sannolikt skulle verka derhän, att det allmänt öfverklagade olidliga tillståndet mellan Lapparne och den bofasta befolkningen icke allenast skulle för en lång följd af år fortfara, utan, hvad sannolikare är, än mera förvärras, inskränker jag mig att reservera mig mot följande §§ i ofta nämnda förslag till förordning, hvilken med de rättelser eller ändringar, jag här nedan går att föreslå, synes mig i det läge, frågan om Lapparnes vara eller icke vara nu kommit, böra leda till ett bättre och drägligare förhållande mellan Lapparne och den bofasta befolkningen, än det nu rådande.

De §§ till hvilka jag inskränker min reservation äro:

1:o. 8 § mom. e innefattar den egendomliga, mot vanlig rättgångsordning stridande rättsgrundsatsen, att förmannen får rätt å Lapparnes vägnar ingå förlikning, utan att de derom blifvit hörda eller sådant uttryckligen medgifvit. Vål har man påstått, att valet af förman bör af Lapparne med nödig omsigt kunna göras, men äfven om detta medgifves, torde mera sällan äfven den andra förmannen vara lika lätt att finna och denne har dock, vid första förmannens förfall, dennes rättighet och skyldighet. Icke blott Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uti Jemtlands och Vesterbottens län hafva uttalat betänkligheter mot hela förmansinstitutionen, utan 2 af Högsta Domstolens ledamöter jemte Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Norrbottens län hafva motsatt sig denna förmannens förlikningsrätt.

Jag vågar därför yrka,

att utur 8 § mom. e måtte utgå orden "hvarvid han, om skäl dertill finnes, eger att å nämnde Lappars vägnar ingå förlikning, angående såväl skadeersättning som syne- och rättgångskostnader";

2:o. 9 § mom. 2 stadgar gemensamt ersättningsansvar för skada som af renar göres såväl å inhägnade som å icke inhägnade utängsslätter. Till hvad jag här ofvan anfört mot detta obilliga stadgande tillåter jag mig att i minnet återkalla en del af hvad Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Norrbottens län öfver detta stadgande yttrat. Sedan denna myndighet påvisat nödvändigheten för Lapparne i *Torne lappmark* att med sina renar få uppehålla sig i Tromsö amt i Norge, såvida renhjordarna fortfarande skola kunna bibehållas vid den storlek, de för närvarande hafva, och den näring, af hvilken den betydligaste delen af befolkningen i Torne lappmark har sin utkomst, skall kunna framgent utöfvas till den omfattning, nu eger rum, påpekar samme Befallningshafvande att, när bosättningarna i Tromsö och Nordlandens amt tagit en sådan utsträckning, att de ej allenast förekomma vid kusten och fjordarne, utan trängt i vissa floddalar ända till riksgränsen, så ligger i sakens natur att sammanstötningar skola ega rum mellan de bofasta och nomaderna, och att stridigheter skola uppstå dem emellan. Vidare anför sagde myndighet: »Sådant varder förhållandet i än högre grad, sedan en del af jordbrukarena börjat föra sina kreatur under sommarmånaderna till sätrar, belägna längre upp i fjälldalarna, för att derigenom erhålla både ett bättre mulbete och fred för den vid hemgårdarne uppodlade marken, hvilken i allmänhet ej är inhägnad. Likasom det egentligen är i Tromsö amt, som Lapparne begagna renbete på de flesta dertill lämpliga fjällsträckningar, så är det ock inom detta amt som de egentliga striderna och olägligheterna för de båda nationaliteterna förekomma. Om man å ena sidan icke kan anse de klagomål, som jordbrukarena framställa öfver skada på åker, äng, skog, utslätter m. m. af renarne, oberättigade och om än den ständiga fruktan, i hvilken de måste vara för att äringen å åker och äng skall varda nedtrampad och förstörd af förbifyttande renhjordar, kan man ej å andra sidan undra på, om nomaderna, hvilka, så långt deras traditioner gå, varit vana att år efter år låta sina renhjordar beta på samma fjäll, när de, återkomna från vistelsen i Sverige till de gamla betesplatserna, finna dem intagna af andra, finna bostäder i deras väg, åkertegar der deras renar från ålder tågat fram, att de äfven klaga, begå olägligheter, finna sig förördelade i hvad de anse vara deras lagliga rättigheter, och börja miss-

trösta, till följd af den öfvertygelsen, som de bygga på en långvarig erfarenhet, att de till sist skola i denna strid med de bofaste komma att draga det kortare strået.» Samma myndighet yttrar på ett annat ställe i sitt utlåtande: »om Lapparne anses böra ersätta af renarne förorsakad skada på odlad åker och äng, oaktadt det icke alltid låter sig göra att afhålla renarne från dessa egor, så torde jordegarena äfven böra åläggas att stänga omkring sina odlade egor, af hvilka till och med finnas de, som ligga i Lapparnes gamla flyttningsvägar.»

Beskrifningen och uppmätningen samt recognosceringen af Tromsö amt visar, att någon brist på hägnadsvirke icke kan sägas vara för handen annat än på de ytterst vid hafvet liggande delarne af amtet.

Sannolikt är att, om samma undersökning blifvit gjord i Jemtland, skulle ock der visa sig att någon egentlig brist på hägnadsvirke icke förefinnes. På grund af det anförda och dessutom med det stöd, som flertalet af Högsta Domstolens ledamöter i frågan lemnat, vågar jag påyrka att 9 § 2 mom. i nu föreliggande förslag måtte erhålla följande lydelse:

Skada, som af renar göres å åker, äng, inhägnade utängs-
slätter, växande skog eller hjortronland, ersättes af den eller
dem, genom hvilkas renar skadan blifvit förorsakad. Sker så-
dan skada med uppsåt eller grof vårdslöshet vid renarnes bevak-
ning, böte dessutom den skyldige för hvar gång högst 40 kronor,
hvilka böter dock ej ifrågakomma, der förlikning träffas om
skadans ersättande. Lapp, af hvars renvaktare sådan förseelse
nu sagd är blifvit föröfvad, vare ansvarig för gäldande af de
böter, som kunna renvaktaren ådömas.

3:o. 9 §:ns 4 moment handlar om skyldighet att ersätta skada, som af renar göres å utmark, som i §:ns föregående moment icke är omnämnd.

Här ofvan har jag påpekat huru önskligt och lyckligt varit, om Lapparnes år 1751 erkända behof af »*begge Rüksens land till deras ren-
djurs uppehälle*» blifvit vid befrämjandet af odlingens framåtskridande uti Jemtlands län och brödrariket Norge lika väl iakttaget och vårdadt som uti Norrbottens och Westerbottens län, då man icke behöft införa detta moment, hvilket onekligen måste leda till förvecklingar, hvilka antagligen sluta till Lapparnes nackdel. Ensam står jag icke heller om denna åsigt, ty Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uti Norrbottens län och fem bland Högsta Domstolens ledamöter hafva på anförda skäl (se sid. 121—122, 149—150 samt 154—157 i ofvan åberopade bilaga till Kongl.

Maj:ts Proposition N:o 18) påyrkat, att fjerde punkten af denna § måtte utgå.

På grund häraf tillåter jag mig framställa det yrkande,
att 9 § 4 moment måtte ur föreliggande förslag helt och hållet utgå.

4:o. 17 §:ns senare del förordnar, att den Lapp, »hvars vistelseort är okänd, njuter 3 månaders tid efter stämningens kungörande i Sverige i kyrkan eller i Norge vid kyrkan i den socken, der han senast haft sitt hemvist». Då Lapparne äro nomader och således mycket sällan kunna infinna sig vid kyrkan och få reda på hvad der blifvit kungjort, förefaller stadgandet mycket obilligt och besynnerligt, hvilket ock anmärkts af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Westerbottens län.

Nämnde stadgande har ock inom Utskottet väckt så stor uppmärksamhet, att dess majoritet ansett sig böra föreslå ett tillägg om intyg af ortens länsman. Med all aktning för dessa tjänstemän och de intyg de å tjänstens vägnar kunna hafva att afgifva, anser jag dock tryggare för Lapparne, att de varda stämda på vanligt vis, hvarför jag yrkar att § 17 måtte erhålla följande lydelse:

Laglig stämningstid, när Lappar i sitt hemland skola stämmas till domstol i andra riket, är 3 månader.

5:o. § 18 företer en stor och betänklig brist deruti att för skada, vållad af de bofastes hundar å Lapparnes renar, något stadgande icke blifvit i denna § infördt om gemensam ansvarighet för alla hundegare i ett distrikt att ersätta den skada, som af deras hundar förorsakas å renarne inom distriktet. För Lapparne, som endast tillfälligtvis uppehålla sig inom distriktet och ej hinna lära sig skilja den enes hund ifrån den andres, måste det blifva svårt, om ej rent af omöjligt, att igenkänna och bevisa hvilkens eller hvilkas hundar, som föröfvat skadan. Då man icke tvekat att pålägga Lapparne inom de trakter, som indelas i distrikter, gemensam ansvarighet för skada, orsakad af deras renar, så borde väl konsekvent äfven stadgats enahanda gemensamma ersättningsansvar för alla hundegare inom ett distrikt för skada, vållad af deras hundar å renarne. Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Norrbottens län anför i afseende å denna brist i förslaget § 18 bland annat: »Många anmärkingar hafva framstälts mot införande af den gemensamma ansvarigheten för Lapparne inom ett distrikt för skadegörelse af renar, men alla dessa hafva måst tystna för att kunna införa lag och ordning inom ett område, der rättslöshet förr herskat. Hvarför icke då taga steget fullt

ut och lagstifta så att deraf synes, att det är afsigten icke allenast att införa lag och ordning bland Lapparne i deras förhållande till de bofaste utan äfven tvärtom? Då det i högst enstaka fall kan lyckas för Lapparne att bevisa genom hvilkens eller genom hvilkas hundar skada å renar är gjord, förnämligast derföre att desse ej komma så nära att de kunna igenkännas och att hundarne i allmänhet äro lika hvarandra, såsom varande af samma ras, så stå ju Lapparne nästan helt och hållet rättslösa i det, som förorsakar den egentliga skadan å deras renhjordar under deras vistelse på norskt område, såvida icke gemensam ansvarighet för sådan skadegörelse kan införas. En sådan föreskrift skulle dessutom onekligen leda derhän, att det af amtmannen i Tromsö utfärdade påbudet, att de fastboendes hundar skola vara »klubbade» under den tid, renarne äro på sommarbete i Norge, blefve efterföljdt, hvilket nu ingalunda lärer vara förhållandet, i det antingen denna klubbning sker på ett sätt, som icke hindrar hundarne från att springa omkring i skog och mark, eller ock helt och hållet uraktlåtes. För öfrigt anser sig Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande böra påpeka det faktum, att hund, som en gång börjat drifva och bita ren, sedermera icke derifrån kan afvännas, utan varder han snarare deruti värre och värre; samt det faktum att äfven den största noggrannhet och omsorg i renvården varder vanmäktig, då hundar, som hafva för vana att jaga efter renar, komma i närheten af renhjorden.»

Behovvet af ett dylikt stadgande synes äfven vara erkänt af amtmannen i Tromsö amt, hvilken i motiven till det af honom framställda lagförslag i ämnet yttrar: »bevis att det är en viss jordegares hund eller hundar, som gjort skadan, skall ofta icke kunna åstadkommas, då dels de hundar, som den bofasta befolkningen i allmänhet håller, till en stor del äro af samma ras och det således ofta ute å marken möter svårighet att skilja den ena hunden från den andra, dels Lapparne naturligtvis icke kunna känna alla hundar, som hållas af de bofaste, och sålunda Lappar, hvilka se en hund jaga renar, icke kunna uppgifva hvem hunden tillhör, dels slutligen, om ock en Lapp igenkänner hunden och känner dess egare, han ändock icke kan åstadkomma tillräckligt bevis att skadan skett genom en viss hund, alldenstund skadan sker i utmarken och det icke alltid är fallet att målseganden har med sig vittnen.»

Det är endast på grund af praktiska svårigheter, som amtmannen säger sig icke våga att låta alla hundegare i ett distrikt gemensamt svara för skada, af hundar tillfogad Lapparnes renar, men han angifver emellertid icke några af dessa.

Då sålunda, enligt sammanställande uppgifter af sakkunnige

från såväl svensk som norsk sida, den Lapparne i denna § tillerkända rätt till ersättning för skada, som hund tillfogar ren, skulle i de flesta fall blifva omöjlig att utkräfvä, derest förslaget stadganden i förevarande hänseenden bibehölles oförändrade, hafva åtskillige ledamöter af Högsta Domstolen hemställt, att samma grundsats om gemensam ansvarighet, som ofvan i 9 § 3 moment blifvit antagen i fråga om ersättningsskyldighet för skada, som tillfogas jordegare utaf renar, äfven måtte i förevarande fall vinna tillämpning och paragrafen följaktligen i sådan syftning omskrifvas.

På grund af det anförda dristar jag föreslå:

att gemensam ansvarighet för skada, som af hund förorsakas å renar inom ett distrikt, må åligga alla de fastboende inom detta distrikt, som hålla hundar, i förhållande till det antal hvar och en innehar, der ej hundens egare kan uppgifvas, eller af hundegare i bevis kan ledas, att hans hund eller hundar vid tiden för skadegörelsen antingen varit fullständigt klubbade eller hållits i band,

och att 18 § återremitteras till Särskilda Utskottet för att omredigeras i sådan syftning.»

af Herr *Farup*: »Emot 24 §:n för såvidt den genom första punkten, jemförd med 3 §:n, upplåter rättighet för hvilken som helst bofast person att med sina renar till obegränsadt antal genom någon Lapp såsom vallhjon eller ansvarig intränga på och upptaga de uteslutande för Lapparne afvittrade och reserverade renbetesmarker samt i öfrigt tillgodogöra sig de rättigheter, som denna lag borde afse uteslutande för Lapparne, får jag härmed reservera mig.

De missbruk, som i detta afseende insmugit sig på somliga trakter, hafva redan medfört beklagliga följder, i ty att Lapparne derigenom råkat i brist på behöfliga betesmarker för egna renar; och om missbruken genom denna punkt göras lagliga, så skola de troligen komma att tilltaga ganska betydligt, och Lapparne derigenom råka i än ytterligare trångmål. Det i 27 § föreskrifna botemedlet (expropriation af enskild mark) skall då knappast blifva tillräckligt och i alla fall blifva mycket dyrt för att uppfylla ändamålet.

Ersättning för skada, som göres genom sådana bofastes renar, torde efter denna lag i de flesta händelser icke heller kunna vinnas eller uttagas i de fall, der något åliggande för Lappen att uppgifva namnet på renarnes egare icke är föreskrifvet eller genom lagliga medel kan utverkas.

Andra punkten är utan ändamål eller ock ställer den alltför stränga fordringar på den bofaste Lappen.

I öfrigt anhålles att få antecknadt, att jag till följd af erhållen ledighet från riksdagsgörömlen icke deltagit i slutliga behandlingen af de aderton första paragraferna.»

Herr *Hasselrot* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i den slutliga behandlingen af 29 §; samt

Herr *Herslow*: att han i frågans behandling inom Utskottet icke deltagit.
